

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ»

Η πορεία εξέλιξης των τρομοκρατικών ισλαμικών ομάδων σε Λιβύη και
Τυνησία: προβληματισμοί και επισημάνσεις

The evolution of Islamic terrorist groups in Libya and Tunisia: reflections
and observations

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Κωνσταντίνος Πετρίδης

Αθήνα, 2022

Τριμελής Επιτροπή

Ανδρέας Γκόφας, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Ανχης (ΠΖ) Κωνσταντίνος Πετρίδης, 2022

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

(άρθρο 8 Ν.1599/1986)

Η ακρίβεια των στοιχείων που υποβάλλονται με αυτή τη δήλωση μπορεί να ελεγχθεί με βάση το αρχείο άλλων υπηρεσιών (άρθρο 8 παρ. 4 Ν. 1599/1986)

ΠΡΟΣ ⁽¹⁾ :	Τη Συντονιστική Επιτροπή του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του Τμήματος Διεθνών, Ευρωπαϊκών και Περιφερειακών Σπουδών						
Ο - Η Όνομα:	Κωνσταντίνος	Επώνυμο:	Πετρίδης				
Όνομα και Επώνυμο Πατέρα:	Απόστολος Πετρίδης						
Όνομα και Επώνυμο Μητέρας:	Αννα Πετρίδη						
Ημερομηνία γέννησης ⁽²⁾ :	Είκοσι τέσσερις Σεπτεμβρίου Χίλια Εννιακόσια Εβδομήντα Τρία						
Τόπος Γέννησης:	Αθήνα						
Αριθμός Δελτίου Ταυτότητας:	1029849	Τηλ:	6947522712				
Τόπος Κατοικίας:	Ορεστιάδα	Όδος:	ΣΟΑ ΣΤΑΘΑΤΟΥ	Αριθ:	7	ΤΚ:	68200
Αρ. Τηλεμοιτύπου (Fax):			Δ/ση Ηλεκτρ. Ταχυδρομείου (Email):	kpetridis@gmail.com			

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις (3), που προβλέπονται από τις διατάξεις της παρ. 6 του άρθρου 22 του Ν. 1599/1986, δηλώνω ότι:

Η εργασία που παραδίδω είναι αποτέλεσμα πρωτότυπης έρευνας και δεν χρησιμοποιεί πνευματική ιδιοκτησία τρίτων χωρίς αναφορές.

Αναλαμβάνω όλες τις νομικές και διοικητικές συνέπειες σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι η εργασία μου αποτελεί προϊόν λογοκλοπής ή προϊόν τρίτων.

Ημερομηνία: 08 Ιανουαρίου 2023

Ο Δηλών

(1) Αναγράφεται από τον ενδιαφερόμενο πολίτη ή Αρχή ή η Υπηρεσία του δημόσιου τομέα, που απευθύνεται η αίτηση.

(2) Αναγράφεται ολογράφως.

(3) «Όποιος εν γνώσει του δηλώνει ψευδή γεγονότα ή αρνείται ή αποκρύπτει τα αληθινά με έγγραφη υπεύθυνη δήλωση του άρθρου 8 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον τριών μηνών. Εάν ο υπαίτιος αυτών των πράξεων σκόπευε να προσπορίσει στον εαυτόν του ή σε άλλον περιουσιακό όφελος βλάπτοντας τρίτον ή σκόπευε να βλάψει άλλον, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι 10 ετών».

(4) Σε περίπτωση ανεπάρκειας χώρου η δήλωση συνεχίζεται στην πίσω όψη της και υπογράφεται από τον δηλούντα ή την δηλούσα.

*Η παρούσα εργασία αφιερώνεται στη σύζυγό μου Αναστασία
και στους γιούς μου Απόστολο και Σπυρίδων – Στυλιανό.*

Ευχαριστίες

Επειδή τα έργα των ανθρώπων σπανίως επιτυγχάνονται από ένα και μόνο άτομο, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν με τον τρόπο τους στο να ολοκληρωθεί η παρούσα εργασία και με στήριξαν στην προσπάθεια μου.

Ευχαριστώ τους συσπουδαστές μου, για το χρόνο και τον κόπο που μου διέθεσαν, αρκετές φορές εις βάρος του προσωπικού τους “ρυθμού μάχης”, για τις ευχάριστες στιγμές και την υπενθύμιση των νεανικών μας χρόνων. Ευχαριστώ τους συνεργάτες μου για την υπομονή και την κατανόηση τους. Ευχαριστώ και τους καθηγητές για το απεριόριστο ενδιαφέρον, την υπομονή τους, τις συμβουλές και την καθοδήγηση τους.

Τέλος ένα μεγάλο ευχαριστώ στο σημαντικότερο κομμάτι ενός ανθρώπου, την οικογένεια του. Στη σύζυγο μου Αναστασία για την τιάνια προσπάθεια να παραμείνει μόνη με τους δύο μας υιούς για αρκετά μεγάλο διάστημα. Στον μεγάλο μου υιό Απόστολο για την στήριξη στην μητέρα του και στον μικρό του αδερφό. Και στον μικρό Σπύρο ο οποίος φρόντιζε να με απασχολεί τις ώρες που έπρεπε να “ξεχνιέμαι” από την εκπόνηση της εργασίας.

Περιεχόμενα

Περίληψη	7
Abstract	8
Εισαγωγή	9
Σκοπός	9
Προϋποθέσεις	9
Κεφάλαιο 1	
Τρομοκρατία – Ισλαμική Τρομοκρατία	10
Κεφάλαιο 2	
Αραβική Άνοιξη	18
Κεφάλαιο 3	
Οι ισλαμιστές	27
Κεφάλαιο 4	
Τυνησία	34
Σημαντικότερες τρομοκρατικές ενέργειες	37
Κεφάλαιο 5	
Λιβύη	39
Σημαντικότερες τρομοκρατικές ενέργειες	42
Συμπεράσματα	45
Προτάσεις	48
Βιβλιογραφία	52

Περίληψη

Οι αναταραχές που έχουν για ακόμα μία φορά δημιουργηθεί σε παγκόσμιο επίπεδο, έχουν μία διαφορετική χροιά ως προς τους λόγους τους. Ο θρησκευτικός φονταμενταλισμός έχει μεγάλο ρόλο στην δημιουργία συρράξεων, αντιπαραθέσεων και συνασπισμών. Η ισλαμική τρομοκρατία έχει αναδειχθεί ως το σημαντικότερο πρόβλημα την τελευταία εικοσαετία, με ένα μεγάλο κόστος σε έμφυχα και υλικά αγαθά και σε ανθρώπινες ζωές καθώς και στην διατήρηση της ασφάλειας σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο. Στην παρούσα εργασία μελετάται η ισλαμική τρομοκρατία στο τοπικό περιβάλλον της Λιβύης και της Τυνησίας. Δύο συνορευουσών χωρών οι οποίες αλληλοεπιδρούν αλλά έχουν μια διαφορετική πορεία μέχρι σήμερα.

Στις αρχές του 2011 ήρθαν τα σεισμικά γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης. Η Αραβική Άνοιξη είναι μια έννοια που υποδηλώνει ένα επαναστατικό σαρωτικό κύμα διαδηλώσεων, διαμαρτυριών και άλλων μορφών αντίστασης κατά των αρχών (βίαιων και μη βίαιων), ταραχών και παρατεταμένων εμφύλιων πολέμων στα αραβικά εδάφη, το οποίο ξεκίνησε στις 18 Δεκεμβρίου 2010. Ήταν αντίδραση στην βιαιότητα των κυβερνόντων, την κυβερνητική διαφθορά και την οικονομική ύφεση που ταλάνιζαν πολλές χώρες της Βόρειας Αφρικής και της Μέσης Ανατολής. Αποτέλεσμα ήταν η αποσταθεροποίηση των κρατών, με άλλα να επανέρχονται σε μία μερική κανονικότητα και άλλα να συνεχίζουν τις εμφύλιες συγκρούσεις και την δράση των ισλαμικών τρομοκρατικών οργανώσεων μέχρι και σήμερα.

Μέσα από την παρούσα εργασία θα επιχειρηθεί να αναλυθούν τα θέματα της ισλαμικής τρομοκρατίας, τις Αραβικής Άνοιξης, των ισλαμιστών και των ισλαμιστικών τρομοκρατικών ομάδων οι οποίες δρουν στις δύο χώρες, ώστε να επισημανθούν τα θέματα που τροφοδοτούν την αστάθεια και να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα ώστε να προταθεί τρόπος αντιμετώπισής τους.

Λέξεις κλειδιά: τρομοκρατία, θρησκευτικός φονταμενταλισμός, Λιβύη, Τυνησία, Ισλάμ

Abstract

The turmoil that has once again been created globally, has a different complexion as to its reasons. Religious fundamentalism has played a major role in creating conflicts, confrontations and coalitions. Islamic terrorism has emerged as the most important problem in the last twenty years, with a great cost in terms of material goods, human casualties and security maintenance locally and globally, as well. In this paperwork the Islamic terrorism in the local domain of Libya and Tunisia is being studied. That is, between two bordering countries which on the one hand interact with each other but on the other hand have a totally different course to date.

At the beginning of 2011 the seismic events of the Arab Spring came up. The Arab Spring is a concept that denotes a revolutionary sweeping wave of demonstrations, protests and other forms of resistance against authorities (violent and non-violent), riots and prolonged civil wars in the Arab territories, which began on December 18th, 2010. It was a reaction to the brutality of rulers, government corruption and economic recession that had been rocking many countries in North Africa and the Middle East. The result was the state destabilization with some of them returning to partial normality and others continuing civil conflicts and the activities of Islamic terrorist organizations up to now.

Through this paper work, there will be made an attempt to analyze the issues of the Islamic terrorism, the Arab Spring, the Islamists and the Islamist terrorist groups operating in the two countries, in order to identify the issues that are fueling the instability and draw safe conclusions so as to propose a way of dealing with them.

Key words: terrorism, religious fundamentalism, Libya, Tunisia, Islam

Εισαγωγή

Η "τρομοκρατία" μπορεί να είναι η πιο σημαντική λέξη στον πολιτικό λόγο την τελευταία εικοσαετία. Δισεκατομμύρια δαπανώνται παγκοσμίως για να φέρουν αυτή τη συγκεκριμένη μορφή βίαιου εγκλήματος ή παράνομου τρόπου διεξαγωγής συγκρούσεων υπό έλεγχο, ενώ άνθρωποι πεθαίνουν καθημερινά από πράξεις τρομοκρατίας.

Τα αίτια της τρομοκρατικής δράσης μπορεί να είναι πολιτικά, θρησκευτικά, οικονομικά ή καθαρά τοπικά. Οι στόχοι κυμαίνονται από απλούς και καθημερινούς πολίτες, πολυεθνικές εταιρίες, Ένοπλες Δυνάμεις και Σώματα Ασφαλείας, άλλους κρατικούς οργανισμούς καθώς και την ηγεσία αυτών.

Η διαφορά που έφερε η είσοδος του 21ου αιώνα ήταν η έκταση της δράσης και η ένταση του χτυπήματος την 9η Σεπτεμβρίου του 2001 στο έδαφος των ΗΠΑ, με στόχους μεταξύ άλλων, τους δίδυμους πύργους και το Πεντάγωνο.

Σκοπός

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιαστεί το φαινόμενο της πορείας εξέλιξης των τρομοκρατικών ισλαμικών ομάδων στη Λιβύη και την Τυνησία σκιαγραφώντας τις αιτίες και τους παράγοντες που οδηγούν στην ραγδαία εξέλιξη του, καθώς και τις επιπτώσεις του στην ασφάλεια. Απώτερος σκοπός είναι να εξαχθούν συμπεράσματα και να προταθούν ενέργειες που θα συμβάλουν στην καλύτερη δυνατή αντιμετώπιση των προκλήσεων - απειλών που αναδύονται λόγω του Ισλαμικού φονταμενταλισμού, των Ισλαμικών θρησκευτικών ρευμάτων και των τρομοκρατικών οργανώσεων.

Προϋποθέσεις

Η εργασία συντάχθηκε σύμφωνα με τις οδηγίες συγγραφής πτυχιακών ή διπλωματικών εργασιών και διδακτορικών διατριβών του Παντείου Πανεπιστημίου, έκδοση 2017.

Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές στη στάση των εξωτερικών δρώντων που επηρεάζουν τις υπό εξέταση χώρες, αλλά ούτε και στις ίδιες τις χώρες.

Το χρονικό διάστημα που εξετάζεται ξεκινάει από τα γεγονότα της Αραβικής Άνοιξης καθώς είναι το σημείο καμπής στην αύξηση, ποσοτική και ποιοτική, της δράσης των ισλαμιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων.

Κεφάλαιο 1

Τρομοκρατία – Ισλαμική Τρομοκρατία

Αλλά τί ακριβώς είναι η τρομοκρατία; Για τον ορισμό της είναι αναγκαίο να συμφωνηθεί μεταξύ των δρώντων μια βάση για τον προσδιορισμό του πότε η χρήση βίας (που απευθύνεται, σε ποιον, από ποιον, για ποιους σκοπούς) είναι νόμιμη. Η χρήση βίας για την επίτευξη πολιτικών σκοπών είναι κοινή σε κρατικές και μη κρατικές ομάδες. Η πλειονότητα των ορισμών που χρησιμοποιούνται έχει συνταχθεί από υπηρεσίες που συνδέονται άμεσα με την κυβέρνηση, και είναι συστηματικά προσχεδιασμένοι ώστε να αποκλείουν τις κυβερνήσεις από τον ορισμό. Ο σύγχρονος χαρακτηρισμός "τρομοκράτης" είναι άκρως υποτιμητικός - υποδηλώνει έλλειψη νομιμότητας και ηθικής. Ως πρακτικό ζήτημα, οι λεγόμενες πράξεις "τρομοκρατίας" είναι συχνά μια τακτική που διαπράττουν οι δράστες στο πλαίσιο μιας ευρύτερης στρατιωτικής ή γεωπολιτικής ατζέντας.

Παρακάτω θα δούμε μία σειρά από ορισμούς που έχουν δοθεί από Διεθνείς και Κρατικούς οργανισμούς στους οποίους ενώ υπάρχουν αρκετά κοινά στοιχεία ως προς την ουσία, κατά περιπτώσεις έχουν αφαιρεθεί ή αντίστοιχα προστεθεί τμήματα, τα οποία συμβαδίζουν με το πνεύμα εκάστου νομοθέτη. Είναι δύσκολο να καταλήξουμε σε έναν συνεπή ορισμό της τρομοκρατίας, διότι το τι θεωρείται τρομοκρατία είναι σχετικό με την περιοχή, τον πολιτισμό και τους εξωτερικούς παράγοντες που την περιβάλλουν. Επιπλέον, υπάρχουν διαφορετικές τυπολογίες τρομοκρατικών ομάδων που διαφέρουν ως προς τα κίνητρα, τις ιδεολογίες και τους επιθυμητούς στόχους τους. Ως εκ τούτου, αυτός που από τη μία πλευρά ονομάζεται τρομοκράτης από την άλλη ονομάζεται πολεμιστής της ελευθερίας.

Στο ψήφισμα 49/60 (9/12/95) της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, με τίτλο "Μέτρα για την εξάλειψη Διεθνούς Τρομοκρατίας", περιγράφεται η τρομοκρατία¹ ως: *“Πράξεις, μέθοδοι και πρακτικές που μπορεί να θέσουν σε απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, θέτουν σε κίνδυνο τις φιλικές σχέσεις μεταξύ των κρατών, παρεμποδίζουν τη διεθνή συνεργασία και αποσκοπούν στην καταστροφή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, των θεμελιωδών ελευθεριών και των δημοκρατικών βάσεων της κοινωνίας, εγκληματικές πράξεις που αποσκοπούν ή υπολογίζονται να προκαλέσουν κατάσταση*

¹ Resolution Adopted by the General Assembly, *Measures to Eliminate International Terrorism*. UN (σελ. 4). Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/768/19/PDF/N9576819.pdf?OpenElement>

τρόμου στο ευρύ κοινό, σε μια ομάδα προσώπων ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα για πολιτικούς σκοπούς είναι σε κάθε περίπτωση αδικαιολόγητες, ανεξάρτητα από τις εκτιμήσεις των πολιτικής, φιλοσοφικής, ιδεολογικής, φυλετικής, εθνοτικής, θρησκευτικής ή οποιασδήποτε φύσης που μπορεί να επικαλεστεί κανείς για να τις δικαιολογήσει”. Το Γραφείο του Υπατού Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (OHCHR)² έχει το εξής ορισμό: ”Ως τρομοκρατία νοούνται συνήθως οι πράξεις βίας που έχουν ως στόχο πολίτες για την επίτευξη πολιτικών ή ιδεολογικών στόχων”.

Στο ψήφισμα 1566 (8/10/04) του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ αναφέρεται ότι³: “εγκληματικές πράξεις, μεταξύ άλλων κατά αμάχων, που διαπράττονται με την πρόθεση πρόκλησης θανάτου ή σοβαρών σωματικών βλαβών ή ομηρίας, με σκοπό να προκαλέσουν κατάσταση τρόμου στο ευρύ κοινό ή σε ομάδα προσώπων ή συγκεκριμένων προσώπων, να εκφοβίσουν έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσουν μια κυβέρνηση ή ένα διεθνή οργανισμό να πράξει ή να απόσχει από την εκτέλεση οποιασδήποτε πράξης, η οποία συνιστά αδικήματα στο πεδίο εφαρμογής και όπως ορίζονται στις διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα σχετικά με την τρομοκρατία, δεν δικαιολογούνται σε καμία περίπτωση από λόγους πολιτικής, φιλοσοφικής, ιδεολογικής, φυλετικής, εθνοτικής, θρησκευτικής ή άλλης παρόμοιας φύσης, και καλεί όλα τα κράτη να αποτρέψουν τις πράξεις αυτές και, εάν δεν το πράξουν να εξασφαλίσουν ότι οι πράξεις αυτές τιμωρούνται με ποινές που συνάδουν με το σοβαρό χαρακτήρα τους”.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ορίζει την τρομοκρατία⁴ στο άρθρο 1 της απόφασης-πλαisiού για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (2002). Αυτό προβλέπει ότι τρομοκρατικά εγκλήματα είναι: “ορισμένα ποινικά αδικήματα που ορίζονται σε έναν κατάλογο που αποτελείται κυρίως από σοβαρά εγκλήματα κατά προσώπων και αγαθών τα οποία: δεδομένης της φύσης ή του πλαισίου τους, μπορούν να βλάψουν σοβαρά μια χώρα ή έναν διεθνή οργανισμό, όταν διαπράττονται με σκοπό: να εκφοβίσουν σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσουν αδικαιολόγητα έναν πληθυσμό, κυβέρνηση ή διεθνή

² Fact Sheet No. 32: *Terrorism and Counter-Terrorism*. OHCHR (σελ. 5). Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://www.ohchr.org/en/publications/fact-sheets/fact-sheet-no-32-terrorism-and-counter-terrorism>

³ Security Council resolution 1566 (2004). *Threats to international peace and security caused by terrorist acts UN* (σελ. 2). Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/security-council-resolution-1566-2004-on-threats-to-international-peace-and-security-caused-by-terrorist-acts/>

⁴ Directive EU *Combating Terrorism*. *European Parliament and of the Council* (σελ. 8). Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541>

οργανισμό να εκτελέσει ή να αποσχει από την εκτέλεση οποιασδήποτε πράξης- ή να αποσταθεροποιήσει ή να καταστρέψει σοβαρά τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομών μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού”.

Ο νόμος του Ηνωμένου Βασιλείου για την τρομοκρατία του 2000⁵ ορίζει την τρομοκρατία ως "η δράση ή η απειλή δράσης που αποσκοπεί στον επηρεασμό της κυβέρνησης ή ενός διεθνούς κυβερνητικού οργανισμού ή στον εκφοβισμό του κοινού ή τμήματος του κοινού και γίνεται με σκοπό την προώθηση πολιτικού, θρησκευτικού, φυλετικού ή ιδεολογικού σκοπού, περιλαμβάνει σοβαρή βία κατά πρόσωπο, σοβαρή ζημία σε περιουσία, θέτει σε κίνδυνο τη ζωή πρόσωπου, εκτός από εκείνου που διαπράττει την ενέργεια, δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο για την υγεία ή την ασφάλεια του κοινού ή τμήματος του κοινού, ή έχει σχεδιαστεί με σκοπό τη σοβαρή παρέμβαση ή τη σοβαρή διατάραξη ενός ηλεκτρονικού συστήματος".

Οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν ορίσει την τρομοκρατία στο πλαίσιο του ομοσπονδιακού ποινικού κώδικα(18 USC Ch. 113B: TERRORISM, Sec. 2331)⁶: ως: "Διεθνής τρομοκρατία σημαίνει δραστηριότητες που περιλαμβάνουν βίαιες πράξεις ή πράξεις επικίνδυνες για την ανθρώπινη ζωή, οι οποίες αποτελούν παραβίαση των ποινικών νόμων των Ηνωμένων Πολιτειών ή οποιουδήποτε κράτους, ή θα αποτελούσαν ποινική παραβίαση εάν διαπράττονταν εντός της δικαιοδοσίας των Ηνωμένων Πολιτειών ή οποιουδήποτε κράτους- φαίνεται ότι αποσκοπούν στον εκφοβισμό ή τον εξαναγκασμό ενός άμαχου πληθυσμού- στον επηρεασμό της πολιτικής μιας κυβέρνησης με εκφοβισμό ή εξαναγκασμό, ή να επηρεάσουν τη συμπεριφορά μμιας κυβέρνησης με μαζική καταστροφή, δολοφονία ή απαγωγή- και πραγματοποιούνται κυρίως εκτός της εδαφικής δικαιοδοσίας των Ηνωμένων Πολιτειών, ή υπερβαίνουν τα εθνικά σύνορα όσον αφορά τα μμέσα με τα οποία πραγματοποιούνται, τα πρόσωπα που φαίνεται να αποσκοπούν στον εκφοβισμό ή τον εξαναγκασμό, ή την περιοχή στην οποία οι δράστες τους δρουν ή ζητούν άσυλο. Εγχώρια τρομοκρατία σημαίνει δραστηριότητες που περιλαμβάνουν πράξεις επικίνδυνες για την ανθρώπινη ζωή, οι οποίες συνιστούν παραβίαση των ποινικών νόμων των Ηνωμένων Πολιτειών ή οποιουδήποτε κράτους- φαίνεται ότι αποσκοπούν στον εκφοβισμό ή τον εξαναγκασμό άμαχου πληθυσμού- στον επηρεασμό της πολιτικής μιας κυβέρνησης με εκφοβισμό ή εξαναγκασμό- ή στον

⁵ UK Public General Acts. *Terrorism Act 2000*. (σελ. 1). Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1#commentary-c16756551>

⁶ US Code Title 18, 113B.Terrorism 2331. (σελ. 2). Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title18&edition=prelim>

επηρεασμό της συμπεριφοράς μιας κυβέρνησης με μαζική καταστροφή, δολοφονία ή απαγωγή- και λαμβάνουν χώρα κυρίως εντός της εδαφικής δικαιοδοσίας των Ηνωμένων Πολιτειών".

Η Αραβική Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας η οποία υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο των Αράβων υπουργών της Εσωτερικών και το Συμβούλιο των Αράβων Υπουργών Δικαιοσύνης στο Κάιρο της Αιγύπτου το 1998 ορίζει την τρομοκρατία ως⁷: *“Οποιαδήποτε πράξη ή απειλή βίας, ανεξάρτητα από τα κίνητρα ή τους σκοπούς της, η οποία λαμβάνει χώρα για την προώθηση της ατομικής ή συλλογικής εγκληματικής ατζέντας και επιδιώκει να σπείρει τον πανικό μεταξύ των ανθρώπων, προκαλώντας φόβο βλάπτοντάς τους ή θέτοντας σε κίνδυνο τη ζωή, την ελευθερία ή την ασφάλειά τους, ή επιδιώκοντας να προκαλέσει ζημία στο περιβάλλον ή σε δημόσιες ή ιδιωτικές εγκαταστάσεις ή περιουσίες ή στην κατάληψη ή κατάσχεσή τους, ή επιδιώκουν να θέσουν σε κίνδυνο εθνικούς πόρους”.*

Η σημερινή τρομοκρατική ιδεολογία δημιουργήθηκε μέσα από μια ιστορία ξένης καταπίεσης και ελέγχου που δημιούργησε ένα περιβάλλον δυσαρέσκειας και αστάθειας στην περιοχή της Μέσης Ανατολής. Σύμφωνα με τον Ραπαπόρτ (David C. Rapoport)⁸, έναν μελετητή του φαινομένου της τρομοκρατίας, η ιστορία της τρομοκρατίας έχει τέσσερα κύματα με την παρούσα φάση να διανύουμε το τέταρτο ή θρησκευτικό⁹. Κάθε ένα από αυτά τα κύματα έχει το δικό της στόχο, και λόγω αυτού του στόχου, παρουσιάζει διαφορετικά χαρακτηριστικά. Η αναρχική τρομοκρατία αποσκοπεί στην καταστροφή και όχι μόνο στην αλλαγή του πολιτικού συστήματος, κυρίως μέσω των ανθρωποκτονιών, ενώ οι αντι-αποικιοκράτες πολέμησαν ενάντια στις αυτοκρατορίες, για να επιτύχουν την ανεξαρτησία και αρνήθηκαν το ανάθεμα των τρομοκρατών. Όσον αφορά την τρομοκρατία που ασκεί η επαναστατική νέα αριστερά, ο στόχος της ήταν να καταστρέψει τα όργανα που αντιπροσώπευαν την καπιταλιστική κοινωνία.

Το τέταρτο κύμα τρομοκρατίας εμφανίστηκε μετά τη νίκη της Ισλαμικής Επανάστασης του Ιράν το 1979. Αυτή η επιτυχημένη επανάσταση ενάντια σε μια

⁷ League of Arab States. (2000). The Arab Convention for the Suppression of Terrorism. (σελ. 2). Ανακτήθηκε την 15 Ιαν 22 από το: https://www.unodc.org/images/tldb-f/convarab_terrorism.en.pdf

⁸ Rapoport David C., «The Four Waves of Rebel Terror and September 11», Anthropoetics - The Journal of Generative Anthropology, Volume VIII, number 1 (Spring/Summer 2002). Ανακτήθηκε την 15 Ιαν 22 από το <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>

⁹ Το πρώτο ήταν το κύμα των αναρχικών του 1880, το δεύτερο των αντι-αποικιοκρατών του 1920 και το τρίτο της ακραίας αριστερής τρομοκρατίας του 1960.

κυβέρνηση αντιπροσώπων που εγκατέστησαν οι Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ο καταλύτης στην ισλαμική τρομοκρατία. Για πρώτη φορά μετά την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στη δυτική επιρροή οι μουσουλμάνοι ήταν σε θέση να αυτοκυβερνηθούν. Πολλοί έβλεπαν την ελπίδα, όπως ακριβώς είχαν κάνει ομάδες πριν από αυτούς, ότι μέσω της ενοποίησης του λαού τους θα μπορούσαν να ανατραπούν οι δυνάμεις που τους κυβερνούσαν τόσο καιρό. Η πρώτη περίοδος του παρόντος κύματος διήρκεσε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990, και ο κυρίαρχος εκπρόσωπός της ήταν ο Αμπου Μουσάμπ Αλ Ζαρκάουι (Abu Musab al-Zarqawi). Στη συνέχεια, ο Οσάμα Μπιν Λάντεν ηγήθηκε της δεύτερης φάσης και ο Αμπού Μπακρ Αλ Μπαγκντάντι (Abu Bakr al-Baghdadi) την τρίτη. Η πτώση του χαλιφάτου του ISIS (Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και της Συρίας) άνοιξε τον χώρο στην τελευταία φάση, αλλά το ISIL (Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και του Λεβάντε) εξακολουθούσε να είναι η πιο ενεργή ομάδα.

Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου εμφανίστηκαν ισλαμιστές στοχαστές για να συσπειρώσουν τις μάζες. Μέχρι την αρχή του τέταρτου κύματος, στα τέλη της δεκαετίας του 1970, διάφορα παρακλάδια της Μουσουλμανικής Αδελφότητας είχαν αναπτυχθεί ως απάντηση στην οργισμένη ρητορική που δικαιολογούσε τη χρήση βίας με τη θρησκεία. Με την εμφάνιση του "τέταρτου κύματος της τρομοκρατίας" η φύση της τρομοκρατίας μεταμορφώθηκε σε μια νεότερη, πιο θανατηφόρα μορφή βίας. Η παγκοσμιοποίηση και ο εκσυγχρονισμός συνέβαλαν στη δημιουργία περισσότερων ευκαιριών μέσω των οποίων μεγιστοποιείται η αποτελεσματικότητα των τρομοκρατικών πράξεων, ενώ διατηρείται η σχετική ασφάλεια των δραστών. Η τρομοκρατία, επιλέγεται από εκείνους που γνωρίζουν ότι οι δυνατότητές τους είναι σημαντικά μικρότερες από εκείνες του εχθρού τους, επειδή δεν διεξάγεται πρόσωπο με πρόσωπο. Ενώ η τρομοκρατία - ακόμη και με τη μορφή αυτοκτονίας δεν είναι εξ ορισμού ισλαμικό φαινόμενο, δεν μπορεί να αγνοηθεί ότι η μερίδα του λέοντος των τρομοκρατών πράξεις και οι πιο καταστροφικές από αυτές πρόσφατα χρόνια έχουν διαπραχθεί στο όνομα του Ισλάμ.

Δυτικοί ηγέτες όπως ο Τζορτζ Μπους και ο Τόνι Μπλερ έχουν επαναλάβει επανειλημμένα ότι ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας δεν έχει καμία σχέση με το Ισλάμ. Είναι ένας πόλεμος κατά του κακού. Ωστόσο, μια ερμηνεία που τοποθετεί την ευθύνη για την τρομοκρατία σε θρησκευτικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά κινδυνεύει να είναι και να χαρακτηριστεί φανατισμένη και ισλαμοφοβική. Τα πολιτικά κίνητρα των

ηγετών των ισλαμιστικών κινημάτων τύπου τζιχάντ δεν αμφισβητούνται¹⁰. Μια ματιά στα θέατρα όπου άνθισαν τέτοια κινήματα δείχνει ότι τα περισσότερα τράφηκαν από την πολιτική -και συνήθως στρατιωτική- συνάντησή τους με τη Δύση. Αυτό συνέβη στην Ινδία και στο Σουδάν κατά το δέκατο ένατο αιώνα και στην Αίγυπτο και την Παλαιστίνη τον εικοστό.

Η ηθική δικαίωση και οι μοχλοί εξουσίας αυτών των κινημάτων, ωστόσο δεν διατυπώθηκαν με πολιτικούς όρους, αλλά βασίστηκαν στις ισλαμικές θρησκευτικές πηγές. Χρησιμοποιώντας αυτούς τους μοχλούς και απευθυνόμενοι σε βαθιά ριζωμένες θρησκευτικές πεποιθήσεις, οι ριζοσπάστες ηγέτες καταφέρνουν να κινητοποιήσουν τον ισλαμιστή τρομοκράτη, δημιουργώντας του ένα κοινωνικό περιβάλλον που του παρέχει επιδοκιμασία και ένα θρησκευτικό περιβάλλον που παρέχει ηθική και νομική κύρωση για τις πράξεις του. Η επιτυχία των ριζοσπαστικών ισλαμικών οργανώσεων στην στρατολόγηση, την απόσπαση και την ιδεολογική συντήρηση των υπνωτισμένων ακτιβιστών (οι τρομοκράτες της 9^{ης} Σεπτεμβρίου αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα) χωρίς να αποστατήσουν ή να υποκύψουν στο δέλεαρ του δυτικού πολιτισμού αποδεικνύει τη βαθιά ιδεολογική φύση της του φαινομένου.

Αλλά ο βίαιος αυτός εξτρεμισμός πηγάζει από τα ιερά κείμενα του Ισλάμ; Ή είναι προϊόν των περιστάσεων, οι οποίες έχουν διαστρεβλώσει και παραμορφώσει τα θεμέλια του; Για να απαντήσουμε σε αυτό το ερώτημα, αξίζει πρώτα να κάνουμε τη σημαντική διάκριση μεταξύ του Ισλάμ ως σύνολο ιδεών και των μουσουλμάνων ως οπαδών του. Οι κοινωνικοοικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές συνθήκες των μουσουλμάνων ποικίλλουν σε όλο τον κόσμο, αλλά μπορούμε να διακρίνουμε τρεις διαφορετικές ομάδες με βάση τον τρόπο με τον οποίο οραματίζονται και ασκούν την πίστη τους.

Η πρώτη ομάδα είναι η πιο προβληματική - οι φονταμενταλιστές που οραματίζονται ένα καθεστώς βασισμένο στη σαρία, τον ισλαμικό θρησκευτικό νόμο. Υποστηρίζουν ένα Ισλάμ σε μεγάλο βαθμό ή εντελώς αμετάβλητο από την αρχική του έκδοση του έβδομου αιώνα και θεωρούν ως απαίτηση της πίστης τους να το επιβάλουν σε όλους τους άλλους. Αποτελούν τους "Μουσουλμάνους της Μεδίνας", καθώς θεωρούν τη βίαιη επιβολή της σαρία ως θρησκευτικό τους καθήκον, ακολουθώντας το παράδειγμα του Προφήτη Μωάμεθ όταν είχε την έδρα του στη Μεδίνα.

¹⁰ Bar, S. (2004). *The Religious Sources of Islamic Terrorism* American Civil Liberties Union Policy Review. (σελ. 1) Ανακτήθηκε την 01 Ιαν 22 από το: https://www.aclu.org/sites/default/files/field_document/ACLURM001331.pdf

Εκμεταλλεύονται τον σεβασμό των συμπολιτών τους μουσουλμάνων για τη σαρία ως θεϊκό κώδικα που υπερισχύει των πολιτικών νόμων. Η δεύτερη ομάδα - και η ξεκάθαρη πλειοψηφία σε ολόκληρο τον μουσουλμανικό κόσμο - αποτελείται από μουσουλμάνους που είναι πιστοί στον πυρήνα του δόγματος και λατρεύουν ευλαβικά, αλλά δεν τείνουν να ασκούν βία ή ακόμη και μισαλλοδοξία προς τους μη μουσουλμάνους. Αποτελούν τους "Μουσουλμάνους της Μέκκας". Το θεμελιώδες πρόβλημα είναι ότι η πλειονότητα των κατά τα άλλα ειρηνικών και νομοταγών μουσουλμάνων δεν είναι πρόθυμοι να αναγνωρίσουν, πολύ περισσότερο να αποκηρύξουν, τη θεολογική εγγύηση για τη μισαλλοδοξία και τη βία που εμπεριέχεται στα ίδια τους τα θρησκευτικά κείμενα.

Οποιαδήποτε ανάλυση των μοτίβων της τρομοκρατίας αντιμετωπίζει μεγάλες προκλήσεις, απλώς και μόνο λόγω της έλλειψης αξιόπιστων και συγκρίσιμων δεδομένων και της τάσης για αποσπασματική ανάλυση για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων απειλών, εθνών και περιοχών. Το πρόβλημα γίνεται πολύ μεγαλύτερο όταν η ανάλυση επιχειρεί να ασχοληθεί με θέματα τόσο αμφιλεγόμενα όσο οι δεσμοί μεταξύ του Ισλάμ, του εξτρεμισμού και της τρομοκρατίας. Είναι πολύ εύκολο για τους αναλυτές που δεν είναι μουσουλμάνοι να επικεντρωθούν στο μικρό μέρος της εξτρεμιστικής απειλής που οι μουσουλμάνοι εξτρεμιστές αποτελούν για τους μη μουσουλμάνους στη Δύση ή/και να δαιμονοποιήσουν μια από τις μεγάλες θρησκείες του κόσμου και να διολισθήσουν σε κάποια μορφή ισλαμοφοβίας - κατηγορώντας μια πίστη για τα πρότυπα βίας που προκαλούνται από ένα μικρό κλάσμα των μουσουλμάνων του κόσμου και από πολλούς άλλους παράγοντες όπως ο πληθυσμός, η αποτυχημένη διακυβέρνηση και η αδύναμη οικονομική ανάπτυξη.

Είναι εξίσου εύκολο να αποφύγει κανείς να αναλύσει τους δεσμούς μεταξύ της εξτρεμιστικής βίας και του Ισλάμ, προκειμένου να είναι πολιτικά ορθός ή να αποφύγει να προκαλέσει τους μουσουλμάνους και τις κυβερνήσεις μουσουλμανικών κυρίως κρατών. Το τελικό αποτέλεσμα είναι να αγνοείται η πραγματικότητα ότι η περισσότερη εξτρεμιστική και τρομοκρατική βία όντως εκδηλώνεται σε μουσουλμανικά κυρίως κράτη, αν και συντριπτικά αποτελείται από επιθέσεις μουσουλμάνων εξτρεμιστών εναντίον ομοθρήσκων τους και όχι από κάποια σύγκρουση μεταξύ πολιτισμών. Εάν εξετάσει κανείς ένα ευρύ φάσμα πηγών, ωστόσο, αναδύονται ορισμένα βασικά μοτίβα που καθιστούν πέντε πράγματα πολύ σαφή:

- Πρώτον, η συντριπτική πλειονότητα των εξτρεμιστικών και βίαιων τρομοκρατικών περιστατικών συμβαίνει σε μουσουλμανικά κυρίως κράτη.

- Δεύτερον, τα περισσότερα από αυτά τα περιστατικά διαπράττονται από μια μικρή μειοψηφία μουσουλμάνων που επιδιώκουν την εξουσία κυρίως στις δικές τους περιοχές δράσης και των οποίων τα κύρια θύματα είναι συμπολίτες τους μουσουλμάνοι.
- Τρίτον, σχεδόν όλες οι κυβερνήσεις των χωρών που εμπλέκονται καταπολεμούν ενεργά τον εξτρεμισμό και την τρομοκρατία και οι περισσότερες είναι σύμμαχοι των δυτικών κρατών που συνεργάζονται στενά με τις δυνάμεις ασφαλείας, τις στρατιωτικές και αντιτρομοκρατικές δυνάμεις μη μουσουλμανικών κρατών για την καταπολέμηση του εξτρεμισμού και της τρομοκρατίας.
- Τέταρτον, η συντριπτική πλειοψηφία των μουσουλμάνων αντιτίθεται στον βίαιο εξτρεμισμό και την τρομοκρατία και,
- Πέμπτον, η θρησκεία είναι μόνο ένας από τους πολλούς παράγοντες που οδηγούν σε αστάθεια και βία σε μουσουλμανικά κυρίως κράτη. Είναι μια κρίσιμη ιδεολογική δύναμη στη διαμόρφωση των σημερινών προτύπων εξτρεμισμού, αλλά δεν αντιπροσωπεύει τις βασικές αξίες του Ισλάμ και πολλοί άλλοι πολύ πιο ουσιαστικοί παράγοντες συμβάλλουν στην άνοδο του εξτρεμισμού.

Κεφάλαιο 2

Αραβική Άνοιξη

Οι πιο επιτυχημένες εξεγέρσεις ή επαναστάσεις είναι λίγο-πολύ απροσδόκητες. Εξάλλου, εφόσον οι εξεγέρσεις αυτές αποτελούν απειλή για τους ηγέτες, εάν συμβούν όπως αναμενόταν, οι κυβερνήσεις θα ήταν ανίκανες εάν δεν μπορούσαν να προστατευτούν από τις μάζες. Έτσι, δεν υπάρχει τίποτα ιδιαίτερο σε μια εξέγερση που συμβαίνει απροσδόκητα στη Μέση Ανατολή. Επιπλέον, θα μπορούσε να επισημανθεί ότι η Τυνησία, η γενέτειρα της Αραβικής Άνοιξης, δεν είναι άγνωστη στις καθεστωτικές ανατροπές και επαναστάσεις. Ο Μπεν Αλί, ο οποίος ανατράπηκε από την εξέγερση του 2011 στην Τυνησία, ανέλαβε την εξουσία μέσω μιας άλλης εξέγερσης που έλαβε χώρα το 1987 η οποία ανέτρεψε τον Χαμίμπ Μπουργκίμπα, Επιπλέον, από τη δεκαετία του 1970 έως το 1987, οι Τυνησιοί ξεσηκώνονταν συχνά, ειρηνικά, για να διαμαρτυρηθούν για τη διαφθορά, για να διαμαρτυρηθούν για τις οικονομικές συνθήκες και/ή για να απαιτήσουν πολιτικές μεταρρυθμίσεις.

Οι αραβικές εξεγέρσεις του 2011 ήταν διαφορετικές, καθώς για πρώτη φορά μετά την ανεξαρτησία του, το καθεστώς ενός αραβικού κράτους¹¹, ανατράπηκε από μια μαζική λαϊκή εξέγερση. Όταν ο τυνησιακός στρατός αρνήθηκε να ανοίξει πυρ εναντίον μαζικών διαδηλώσεων πολιτών, ο Μπιν Αλί, ο ισχυρός πρόεδρος εκεί από το 1987, επιβιβάστηκε σε αεροπλάνο για τη Σαουδική Αραβία στις 14 Ιανουαρίου 2011 και δεν επέστρεψε. Μαζικές εξεγέρσεις στην Αίγυπτο, τη Λιβύη, το Μπαχρέιν, την Υεμένη και τη Συρία ακολούθησαν την πτώση του του Μπιν Αλί, μαζί με διαμαρτυρίες σε πολλά άλλα μέρη της περιοχής. Σε λίγο περισσότερο από ένα χρόνο, τρεις ακόμη δικτάτορες μακράς θητείας έπεσαν ή απομακρύνθηκαν από την εξουσία, αν και με όλο και πιο περίπλοκους και έμμεσους τρόπους. Ο πιο δραματικός ήταν η εκδίωξη στις 11 Φεβρουαρίου 2011 του Χόσνι Μουμπάρακ της Αιγύπτου, προέδρου του πολυπληθέστερου κράτους του αραβικού κόσμου από το 1981. Ήταν ένας ηγέτης που πολλοί αμφέβαλλαν ότι θα επιτρεπόταν από τις Ηνωμένες Πολιτείες να ανατραπεί, λόγω των συμφωνιών του Καμπ Ντέιβιντ του 1979 που εξασφάλιζαν μια αιγυπτιακή-ισραηλινή ειρήνη. Η υπόθεση αυτή διαψεύστηκε μετά από μόλις δεκαοκτώ ημέρες διαμαρτυρίας. Στις 20 Οκτωβρίου 2011 ο συνταγματάρχης Καντάφι της Λιβύης,

¹¹ Gelvin, L. (2012) *The Arab uprisings: what everyone needs to know*. New York: Oxford University Press. (σελ..44). Ανακτήθηκε την 01 Ιαν 22 από το: <https://archive.org/details/arabuprisingswha0000gelv/page/44/mode/2up>

πρόεδρος από το 1969, σκοτώθηκε αφού έχασε τον έλεγχο της χώρας. Στις 27 Φεβρουαρίου 2012 ο Αλί Αμπντουλάχ Σαλί της Υεμένης, πρόεδρος από το 1990, παραχώρησε τελικά την εξουσία με διαπραγματεύσεις¹².

Όλα τα καθεστώτα στα ανεξάρτητα κράτη του αραβικού κόσμου είχαν αντέξει από τότε που ο συνταγματάρχης Καντάφι με το επαναστατικό πραξικόπημα των Ελεύθερων Αξιωματικών κατέλαβε την εξουσία από τον βασιλιά Ιντρίς στη Λιβύη υπό τη σημαία της παναραβικής εθνικής απελευθέρωσης το 1969. Οι ξένες δυνάμεις είχαν γενικά αρκεστεί στο να συνεργάζονται, να υποστηρίζουν και να βοηθούν τον “αντιδημοκρατικό ηγέτη” τον οποίο γνώριζαν. Η μόνη μερική εξαίρεση ήταν το Ιράκ. Η κυριαρχία του ισχυρού άνδρα Σαντάμ Χουσεΐν εκεί από τη δεκαετία του 1970, που υποστηρίχθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1980, έσπασε με την αμερικανική εισβολή του 2003. Αυτή ήταν μια εξαίρεση που φαινόταν να αποδεικνύει έναν απλό κανόνα: ο λαός δεν μπορούσε να ρίξει το καθεστώς. Πολλοί από τους φτωχούς των πόλεων και των φτωχογειτονιών, πριν από το 2011, σκέφτονταν λιγότερο την επανάσταση ή ακόμη και την μεταρρύθμιση, αλλά περισσότερο τις ευκαιρίες μετανάστευσης στο εξωτερικό και την επιβίωση στο εσωτερικό. Αν και η στάση του κόσμου, από την Τεχεράνη μέχρι το Κάιρο, περιλάμβανε ασυνεχή αντιπαράθεση με την αστυνομία και τις κυβερνητικούς αξιωματούχους, ωστόσο απέφευγε την ανοιχτή, οργανωμένη συλλογική δράση, την εκπόνηση ενός πολιτικού προγράμματος ή αντιπολιτευτικής ιδεολογίας, ή την ευθεία αντίδραση στο καθεστώς.

Υπήρξαν πολλές αναλύσεις σχετικά με τα αίτια και την ταχεία εξάπλωση της Αραβικής Άνοιξης του 2011 (ή των αραβικών εξεγέρσεων). Συνολικά μπορούν να αποδοθούν σε έναν συνδυασμό πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών παραγόντων κρίσιμης σημασίας. Αυτοί μπορούν να χωριστούν σε δομικούς, μακροχρόνιους, υποκείμενους παράγοντες που οδήγησαν σε συσσώρευση λαϊκής οργής και απογοήτευσης στις αραβικές χώρες- και σε άμεσους παράγοντες που μετέτρεψαν τις τοπικές διαμαρτυρίες σε πανεθνικά κινήματα και υποδαύλισαν τις εξεγέρσεις σε ολόκληρη την περιοχή. Ενώ υπάρχουν κοινοί παράγοντες, είναι αναγκαία η εξέταση κάθε χώρας και κάθε εξέγερσης στο δικό της πλαίσιο. Οι εξεγέρσεις ήταν βαθιά διαφορετικές, επικεντρώθηκαν σε εσωτερικά, εθνικά ζητήματα και το ακριβές μείγμα

¹² Chalcraft, J. (2015) *The Arab uprisings of 2011 in historical perspective*. Oxford University Press. (σελ.. 2-4). Ανακτήθηκε την 13 Ιαν 22 από το: <http://eprints.lse.ac.uk/65449/>

διαρθρωτικών και άμεσων παραγόντων ήταν συγκεκριμένο για κάθε χώρα¹³. Στο Μπαχρέιν, για παράδειγμα, σημαντικό ρόλο έπαιξαν τα παράπονα της σιιτικής πλειοψηφίας κατά μιας σουνιτικής μοναρχίας που θεωρήθηκε ότι επιδίδεται σε δημογραφική χειραγώγηση (π.χ. εισάγοντας σουνίτες και προσφέροντάς τους υπηκοότητα του Μπαχρέιν) με στόχο τη διαιώνιση μιας άνισης πληθυσμιακής αναλογίας¹⁴.

Οι διαμαρτυρίες σε όλες τις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής παρουσίασαν ή μοιράστηκαν παρόμοιες μεθόδους. Σε κάποιο βαθμό, η αντίσταση των πολιτών έδειξε παρόμοια μοτίβα που περιλάμβαναν απεργίες, διαδηλώσεις, πορείες και συγκεντρώσεις, καθώς και την αποτελεσματική χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, όπως το Facebook, το Twitter, το Instagram και άλλα παρόμοια, για την οργάνωση, την επικοινωνία και την ευαισθητοποίηση των πολιτών απέναντι στην κρατική προσπάθεια καταστολής και λογοκρισίας του διαδικτύου. Οι περισσότερες διαδηλώσεις που προήλθαν από την Αραβική Άνοιξη αντιμετωπίστηκαν με βίαιη καταστολή από κρατικούς μηχανισμούς, καθώς και από πολιτοφυλακές που δημιουργήθηκαν από την κυβέρνηση και τους αντιδιαδηλωτές. Αυτές οι καταστολές απαντήθηκαν σε ορισμένες περιπτώσεις με βία από τους ανθρώπους που οργάνωσαν τη διαμαρτυρία. Ένα σημαντικό σύνθημα όσων οργάνωσαν διαδηλώσεις ήταν το "ο λαός θέλει να ρίξει το καθεστώς".

Όλες οι χώρες που συμμετείχαν στην Αραβική Άνοιξη είχαν αυταρχικά καθεστώτα, πολλά από τα οποία βρίσκονταν στην εξουσία για δεκαετίες. Η επιβίωσή τους βασιζόταν σε μία άγραφη συμφωνία σύμφωνα με την οποία το καθεστώς παρείχε κοινωνικές υπηρεσίες, απασχόληση στον δημόσιο τομέα (μεταξύ μέσω εθνικοποιημένων βιομηχανιών κ.α.) και επιδοτούσε μαζικά βασικά τρόφιμα και ενέργεια, με αντάλλαγμα την πολιτική συμμόρφωση των πολιτών. Η συμφωνία λειτούργησε αρχικά επειδή οι πληθυσμοί ήταν σχετικά μικροί, στη συνέχεια παρά την αύξηση των πληθυσμών λόγω του πετρελαίου, ενώ από τη δεκαετία του 1980 άρχισε να δέχεται πιέσεις καθώς οι τιμές του πετρελαίου έπεσαν, αλλά οι περιφερειακές εξελίξεις στη δεκαετία του 1990 (εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ) και η οικονομική

¹³ Delacoura, K. (2012). *The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications*. 'International Affairs. (σελ. 63-79). Ανακτήθηκε την 04 Ιαν 22 από το:

http://www.brooklyn.cuny.edu/web/aca_socialsciences_polisci/150422_IA_Comps_2011-Uprisings-Arab-Middle-East.pdf

¹⁴ Idris, I. (2016). *Analysis of the Arab Spring*. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham. (σελ. 3). Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://gsdrc.org/publications/analysis-of-the-arab-spring/>

απροσδόκητη κατάσταση που σχετίζεται με αυτές επέτρεψαν στα καθεστώτα να συνεχίσουν να χρηματοδοτούν τις επιδοτήσεις και την απασχόληση στον δημόσιο τομέα. Μέχρι τη δεκαετία του 2000, ωστόσο, οι οικονομικές και δημογραφικές αλλαγές σήμαιναν ότι η συμφωνία δεν ήταν βιώσιμη. Τα καθεστώτα απέτυχαν να προσφέρουν θέσεις εργασίας και υπηρεσίες και καθώς η οικονομική ανισότητα επιδειωνόταν, η οργή της κοινής γνώμης για την αυταρχική διακυβέρνηση αυξανόταν. Τα καθεστώτα απάντησαν με μεγαλύτερη καταστολή των θεμελιωδών δικαιωμάτων για τη διατήρηση του ελέγχου τροφοδοτώντας περαιτέρω την οργή και την αντίδραση.

Από το 1970 έως το 2010 ο πληθυσμός του αραβικού κόσμου σχεδόν τριπλασιάστηκε, από 128 σε 359 εκατομμύρια κατοίκους¹⁵. Ο δημόσιος τομέας δεν ήταν σε θέση να παρέχει θέσεις εργασίας για να συμβαδίσει με αυτόν τον ρυθμό πληθυσμιακής επέκτασης¹⁶. Η μείωση των θέσεων εργασίας στον δημόσιο τομέα είναι εμφανής από τα στοιχεία που δείχνουν το μερίδιό του στο εργατικό δυναμικό: στην Αίγυπτο, για παράδειγμα, ο δημόσιος τομέας απορροφούσε το 70% του εργατικού δυναμικού το 1980, σε σύγκριση με 15,5% στον άτυπο ιδιωτικό τομέα και 7,5% στον επίσημο ιδιωτικό τομέα. Μέχρι το 2000, ο δημόσιος τομέας απασχολούσε μόνο το 23% έναντι 41,8% στον άτυπο ιδιωτικό τομέα και 9,6% στον επίσημο ιδιωτικό τομέα¹⁷. Ταυτόχρονα επιβάρυνση δημιούργησε και η αποτυχία των καθεστώτων να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας στον ιδιωτικό τομέα για να καλύψουν τις ανάγκες του αυξανόμενου πληθυσμού, ιδίως των νέων. Κατά την περίοδο της πετρελαϊκής άνθησης της δεκαετίας του 1970, τα καθεστώτα είχαν αμελήσει να πραγματοποιήσουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που θα είχαν αναπροσανατολίσει τις οικονομίες τους από τις υπηρεσίες και τα ενοίκια σε βιομηχανίες με εξαγωγικό προσανατολισμό, οι οποίες θα μπορούσαν να δημιουργήσουν θέσεις εργασίας μεγάλης κλίμακας και εξειδίκευσης¹⁸. Άλλοι λόγοι ήταν η διαφθορά και η κακοδιαχείριση, καθώς και η κατάληψη μεγάλων τμημάτων της οικονομίας από πολιτικά συνδεδεμένες

¹⁵ Χαρακτηριστικό είναι ότι σχεδόν το 30% του πληθυσμού ήταν μεταξύ 25 και 30 ετών και το 65% κάτω των 25 ετών.

¹⁶ Winckler, O. (2013). *The "Arab Spring": Socioeconomic Aspects* (Journal Essay) Middle East Policy Council, Volume XX: No. 4. (σελ. 3). Ανακτήθηκε την 12 Ιαν από το: <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/arab-spring-socioeconomic-aspects>

¹⁷ UN ESCWA (2014). *Arab Middle Class: Measurement and Role in Driving Change*. UN Beirut. (σελ. 80). Ανακτήθηκε την 12 Ιαν από το: https://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/publications/files/e_escwa_edgd_14_2_e.pdf

¹⁸ UN ESCWA (2014). (σελ. 80)

επιχειρήσεις, επιβραδύνοντας τις μεταρρυθμίσεις, την καινοτομία και τη δημιουργία θέσεων εργασίας¹⁹.

Το μεγάλο ποσοστό των νέων στον πληθυσμό και τα υψηλά επίπεδα ανεργίας των νέων χαρακτηρίζονται ως ιδιαίτερα σημαντικά στο πλαίσιο της Αραβικής Άνοιξης. Ενώ οι προηγούμενες γενιές νέων επωφελούνταν από δωρεάν εκπαίδευση, εργασιακές εγγυήσεις και άλλα δικαιώματα, όσοι γεννήθηκαν μετά το 1980 δεν είχαν πλέον εγγυημένους τους ίδιους θεσμούς και το υψηλό βιοτικό επίπεδο. Ο αριθμός των άνεργων νέων στη Μέση Ανατολή αυξήθηκε κατά 25% μεταξύ 1998 και 2008²⁰. Η αύξηση της ανεργίας των νέων στις χώρες της Αραβικής Άνοιξης επήλθε παρά τις βελτιώσεις στην εκπαίδευση. Τα επίπεδα εκπαίδευσης αυξήθηκαν σημαντικά στη Μέση Ανατολή τις τελευταίες τρεις δεκαετίες και ήταν, κατά μέσο όρο, υψηλότερα από εκείνα σε χώρες με παρόμοια επίπεδα ανάπτυξης. Η αυξημένη εκπαίδευση έκανε τους ανθρώπους απρόθυμους να αναλάβουν τις χαμηλής ειδίκευσης και χαμηλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας που θα μπορούσαν να τους είναι διαθέσιμες- οι περισσότεροι εξακολουθούσαν να αποζητούν την ασφάλεια της απασχόλησης στον δημόσιο τομέα. Ωστόσο, η ποιότητα της εκπαίδευσης στις αραβικές χώρες έχει επίσης εντοπιστεί ότι συμβάλλει στην υψηλή ανεργία των νέων: τα εκπαιδευτικά συστήματα προετοίμαζαν σε μεγάλο βαθμό τους μαθητές για απασχόληση σε κυβερνητικές γραφειοκρατίες -όπου οι ευκαιρίες ήταν περιορισμένες- και δεν τους παρείχαν τις γνώσεις και τις δεξιότητες που απαιτούνται για τον σύγχρονο κόσμο²¹.

Η οικονομική δυσπραγία λόγω της αυξανόμενης ανεργίας επιδεινώθηκε από τα μέτρα λιτότητας που επιβλήθηκαν από τα προγράμματα διαρθρωτικής προσαρμογής της Παγκόσμιας Τράπεζας και του ΔΝΤ και την άνοδο των τιμών. Οι κρατικές επιδοτήσεις βασικών αγαθών περικόπηκαν ή ακυρώθηκαν, οι θέσεις εργασίας στον δημόσιο τομέα μειώθηκαν σημαντικά, οι εθνικές βιομηχανίες ιδιωτικοποιήθηκαν και η φορολογία αυξήθηκε, οδηγώντας σε πληθωρισμό και οικονομική εξαθλίωση της

¹⁹ Idris, I. (2016). (σελ. 4)

²⁰ Elder, S. (2010). *Global Employment Trends for Youth*. Geneva: ILO. (σελ. 17). Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_elm/---trends/documents/publication/wcms_143349.pdf

²¹ Adams, A., Winthrop, R. (2011), *The Role of Education in the Arab Revolutions*. Brookings Institution. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2011/06/10-arab-world-education-winthrop>

πλειοψηφίας του πληθυσμού²². Η παγκόσμια οικονομική κρίση του 2007-08 έπληξε ιδιαίτερα σκληρά τη Μέση Ανατολή και τη Βόρεια Αφρική λόγω της μεγάλης εξάρτησής τους από τα εισαγόμενα τρόφιμα. Οι τιμές αυξήθηκαν παρά τις αυξήσεις των κρατικών επιδοτήσεων σε ορισμένες χώρες: Οι κυβερνητικές δαπάνες της Τυνησίας για επιδοτήσεις τριπλασιάστηκαν μεταξύ 2000 και 2010, αλλά ακόμη και αυτό δεν ήταν αρκετό για να διατηρηθούν οι τιμές των βασικών τροφίμων. Σε πολλές από τις χώρες της Αραβικής Άνοιξης (Μπαχρέιν, Υεμένη, Ιορδανία, Αίγυπτος, Μαρόκο) σημειώθηκαν διαδηλώσεις για τα τρόφιμα το 2008²³.

Η διαφθορά αναδεικνύεται έντονα ως κινητήριο μοχλός της δημόσιας οργής στις χώρες της Αραβικής Άνοιξης. Καθώς οι απλοί άνθρωποι έβλεπαν το βιοτικό τους επίπεδο να μειώνεται, το αντιπαρέβαλαν με την ολοένα και πιο κραυγαλέα διαφθορά και τη συγκέντρωση πλούτου μεταξύ της ελίτ. Τα αυταρχικά καθεστάτα στις χώρες της Αραβικής Άνοιξης χαρακτηρίζονταν από εκτεταμένη διαφθορά και πατρογονικούς μηχανισμούς που ευνοούσαν ένα μικρό τμήμα της κοινωνίας: το κυβερνών κόμμα, την οικογένεια του ηγεμόνα και τους πιστούς τους²⁴. Σε ορισμένες περιπτώσεις η απληστία εκ μέρους των οικογενειών εξουσίας έφθασε σε τέτοιο βαθμό ώστε να αποκλείονται ακόμη και μέλη του κόμματος. Η αύξηση της διαφθοράς μεταξύ των κυβερνητικών ελίτ σε σύγκριση με τους πρώτους ηγέτες ήταν ένας άλλος παράγοντας. Ενώ η πρώτη γενιά επαναστατικών ηγετών, όπως ο Γκαμάλ Αμπντ αλ-Νάσερ της Αιγύπτου, ο Χαφίζ αλ-Άσαντ της Συρίας και ο Χαμίμπ Μπουργκίμπα της Τυνησίας, απολάμβαναν ευρείας δημόσιας υποστήριξης - μεταξύ άλλων λόγω της προσωπικής τους μετριοπάθειας και απλότητας - η δεύτερη και η τρίτη γενιά θεωρούνταν από τους ανθρώπους τους διεφθαρμένοι και απόμακροι²⁵.

Τρεις τεχνολογίες διαφοροποίησαν την Αραβική Άνοιξη: η δορυφορική τηλεόραση, τα κινητά τηλέφωνα και το διαδίκτυο. Τα ψηφιακά μέσα βοήθησαν να μετατραπεί η τοπική διαφωνία σε ένα δομημένο κίνημα με συλλογική συνείδηση τόσο για τα κοινά προβλήματα όσο και για τις ευκαιρίες δράσης. Η κυκλοφορία των

²² Salih, K. (2013). *The Roots and Causes of the 2011 Arab Uprisings*, Arab Studies Quarterly, Vol. 35: Issue 2. (σελ. 187). Ανακτήθηκε την 12 Ιαν 22 από

το: https://www.jstor.org/stable/10.13169/arabstudquar.35.2.0184#metadata_info_tab_contents

²³ Idris, I. (2016). (σελ. 5)

²⁴ Ardic, N. (2012). *Understanding the Arab Spring: Justice, Dignity, Religion and International Politics*, Afro Eurasian Studies, Vol. 1, Issue 1. (σελ. 16). Ανακτήθηκε την 20 Ιαν 22 από το: <http://www.trinityhistory.org/Glob/PDFS/understanding%20arab%20spring.pdf>

²⁵ Winckler, O. (2013). (σελ. 5).

φωτογραφιών και των βίντεο από την αυτοπυρπόληση του Μοχάμεντ Μπουαζίζι σήμαινε ότι οι άνθρωποι ήταν σε θέση να συμπάσχουν με την κατάσταση του σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ό,τι θα έκαναν εάν απλώς μάθαιναν για το τι συνέβη. Μόλις ξεκίνησαν οι διαδηλώσεις, τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης έπαιξαν μια σειρά από σημαντικούς ρόλους. Διαδίδοντας τα νέα για τις διαμαρτυρίες, ενθάρρυναν την κοινωνική κινητοποίηση σε άλλα μέρη της χώρας, καθώς και σε άλλες περιοχές. Χρησίμευσαν ως μέσο επικοινωνίας για όσους συμμετείχαν στις εξεγέρσεις. Η επικοινωνία αυτή βοήθησε στην ενίσχυση της αίσθησης της ενότητας και του κοινού σκοπού μεταξύ των συχνά πολύ διαφορετικών ομάδων²⁶. Χρησιμοποιήθηκαν και για τη μετάδοση εικόνων και βίντεο από τα γεγονότα επί τόπου στα διεθνή μέσα ενημέρωσης. Αυτό, με τη σειρά του, βοήθησε στην κινητοποίηση των ανθρώπων σε άλλες αραβικές χώρες, οδήγησε σε υποστήριξη από τη διασπορά και άλλους σε όλο τον κόσμο και βοήθησε τα κινήματα της αντιπολίτευσης να αποκτήσουν νομιμοποίηση και παγκόσμια αναγνώριση.

Η απόφαση των Ενόπλων Δυνάμεων και Σωμάτων Ασφαλείας να παραμείνουν πιστές στο καθεστώς ή να συνταχθούν με τους διαδηλωτές έπαιξε κρίσιμο ρόλο σε πολλές εξεγέρσεις. Στην Τυνησία, η αστυνομία προσπάθησε αρχικά να καταστείλει τις διαδηλώσεις, αλλά αυτό υποχώρησε μέχρι τις 10 Ιανουαρίου 2011, και το μήνυμα του στρατού ότι δεν θα αναλάμβανε δράση κατά των διαδηλωτών αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα για τη φυγή του Μπεν Αλί από τη χώρα στις 14 Ιανουαρίου. Αυτό έκανε το κοινό να αισθάνεται ότι ήταν ασφαλές να συνεχίσει να διαδηλώνει και να αυξάνει τα αιτήματά του. Ομοίως, στην Αίγυπτο η θέση του στρατού ήταν αρχικά αμφίσημη, αλλά τελικά επέλεξε να απομακρύνει τον Μουμπάρακ. Και στις δύο χώρες υπήρχαν ήδη ρωγμές μεταξύ των Ενόπλων Δυνάμεων και των καθεστώτων. Τόσο ο Μπεν Αλί όσο και ο Μουμπάρακ είχαν ενισχύσει τις υπηρεσίες ασφαλείας (υπηρεσίες πληροφοριών, αστυνομία κ.λπ.) έναντι του στρατού: στην Αίγυπτο ο κρατικός μηχανισμός ασφαλείας υπερέβαινε αριθμητικά τις ένοπλες δυνάμεις κατά 3:1²⁷. Η δυσaráσκεια γι' αυτή την περιθωριοποίηση σε συνδυασμό, σίγουρα στην Αίγυπτο, με την επιθυμία να προστατευθούν τα θεσμικά και οικονομικά συμφέροντα του στρατού, αποτέλεσαν σημαντικά στοιχεία στην απόφαση των ενόπλων δυνάμεων να συνταχθούν με το μέρος του λαού ενάντια στους κυβερνήτες τους.

²⁶ Delacoura, K. (2012) (σελ. 67)

²⁷ Salih, K. (2013). (σελ. 190)

Η περιφερειακή αναταραχή δεν περιορίστηκε στα έθνη του αραβικού κόσμου, αλλά είχε επιπτώσεις ντόμινο και αλλού. Οι πρώιμες εξεγέρσεις στη Βόρεια Αφρική ενθαρρύνθηκαν από τις εξεγέρσεις του 2009-2010 στο Ιράν και στη συνέχεια σάρωσαν τα έθνη του Νότιου Καυκάσου - συγκεκριμένα στην Αρμενία, το Αζερμπαϊτζάν και τη Γεωργία - έθνη στην Ευρώπη, κυρίως στην Αλβανία, την Κροατία και την Ισπανία, έθνη στην υποσαχάρια Αφρική, συμπεριλαμβανομένης της Μπουρκίνα Φάσο και της Ουγκάντα- και έθνη σε διάφορα μέρη της Ασίας, συμπεριλαμβανομένων των Μαλδίβων και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, όπου οι διαδηλωτές και οι αντιστασιακοί ενθαρρύνονταν από τις εικόνες της Τυνησίας και της Αιγύπτου για να οργανώσουν τις δικές τους διαφωνίες. Η αναταραχή στην Τυνησία επέφερε επίσης κρίσιμες αλλαγές στη διασταύρωση της τέχνης και της πολιτικής στην Τυνησία μετά το 2011. Η κοινωνία της Τυνησίας είναι σήμερα έντονα πολωμένη μεταξύ κοσμικών και ισλαμιστών. Στην Αίγυπτο, η πόλωση είναι ακόμη πιο έντονη μετά την ανατροπή του ισλαμιστή προέδρου Μοχάμεντ Μόρσι από τον στρατό τον Ιούλιο του 2013. Το Ιράκ έχει μετατραπεί σε μια άνομη θρησκευτική κόλαση. Η κατάσταση στη Λιβύη είναι συγκεχυμένη και αρκετά ανησυχητική. Τα κύματα ανασφάλειας έχουν πλέον μετακινηθεί νότια από τη Βόρεια Αφρική προς την περιοχή του Δυτικού Σαχέλ.

Μια ακόμα σημαντική επίπτωση της Αραβικής Άνοιξης είναι η επακόλουθη αστάθεια που δημιουργήθηκε από το διευρυμένο χάσμα ισλαμιστών - κοσμικών. Οι ελπίδες για μια ομαλή μετάβαση σε σταθερά και δίκαια πλαίσια διαψεύστηκαν αμέσως, καθώς δημιουργήθηκαν βαθιές διαιρέσεις σχετικά με τα νέα συντάγματα και τον ρυθμό και το είδος των αλλαγών. Ειδικότερα στην Αίγυπτο, την Τυνησία και τη Λιβύη, οι πληθυσμοί είναι έντονα διαιρεμένοι σε ισλαμιστικά και κοσμικά στρατόπεδα που μάχονταν έντονα για τον ρόλο του Ισλάμ στα κυβερνητικά ζητήματα και την κοινωνία. Οι ισλαμιστές αυξήθηκαν με ταχείς ρυθμούς. Τον Οκτώβριο του 2011, το ισλαμιστικό κόμμα Εν Νάχντα κέρδισε σχεδόν το σαράντα τοις εκατό των ψήφων στις εκλογές για τη Συντακτική Συνέλευση της Τυνησίας, τις πρώτες εκλογές μετά την αποχώρηση του Μπεν Αλί. Έναν μήνα αργότερα, το ισλαμιστικό Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης του Μαρόκο εξασφάλισε την πλειοψηφία των ψήφων στις πρώτες εκλογές της χώρας μετά τη θέσπιση συνταγματικών μεταρρυθμίσεων από τον Μαροκινό βασιλιά. Στις πρώτες βουλευτικές εκλογές της Αιγύπτου, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν μετά την ανατροπή του προέδρου Μουμπάρακ, τα ισλαμιστικά κόμματα της αντιπολίτευσης, όπως το νεοσύστατο Κόμμα Ελευθερίας και Δικαιοσύνης της Μουσουλμανικής Αδελφότητας και η Σαλαφιστική Ισλαμιστική Συμμαχία - κέρδισαν πάνω από το

εβδομήντα τοις εκατό των βουλευτικών εδρών. Στη Λιβύη, οι αχαλίνωτες ένοπλες πολιτοφυλακές αποσταθεροποίησαν τη χώρα²⁸.

²⁸ Quamar, M. (2017). *Islamism and Political Challenges in the Middle East*, *India Quarterly*, Vol. 73, No. 2. (σελ. 263). Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://www.jstor.org/stable/48505313?readnow=1&refreqid=excelsior%3A907915299a00c3e1cdc18fae8e8b3731&seq=1>

Κεφάλαιο 3

Οι ισλαμιστές

Οι ισλαμιστές έχουν προκαλέσει τεκτονικές πολιτικές ανακατατάξεις σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, με επιπτώσεις σε παγκόσμιο επίπεδο, έχοντας πάρει πολλές μορφές, από μετριοπαθείς στην Τυνησία έως μαχητές στο Ισλαμικό Κράτος. Μαζί, οι ετερόκλητες παρατάξεις έχουν αναμφισβήτητα αλλάξει την Μέση Ανατολή περισσότερο από κάθε άλλη τάση από τότε που τα σύγχρονα κράτη απέκτησαν ανεξαρτησία, έχοντας επαναπροσδιορίσει την πολιτική ακόμα και τα σύνορα. Ο ισλαμισμός είναι πλέον μια από τις ισχυρότερες δυνάμεις του 21ου αιώνα. Μετά την Αραβική άνοιξη, οι ισλαμιστές χωρίζονταν γενικά σε δύο μεγάλα στρατόπεδα: Πολιτικά κόμματα που ανταγωνίζονται για τη θέση τους μέσα στα συστήματα και εξτρεμιστές που χρησιμοποιούν βία ή πόλεμο για να αλλάξουν το σύστημα έξω από αυτό.

Το πρώτο ισλαμιστικό κίνημα χρονολογείται στην πραγματικότητα σχεδόν έναν αιώνα πριν. Ο σύγχρονος ισλαμισμός εξελίχθηκε σε πέντε φάσεις²⁹. Κάθε φάση αντανakλούσε το εύρος της αλλαγής στο μέγεθος, τον πολιτικό σκοπό, τις προτεραιότητες και τις τακτικές. Ο σύγχρονος ισλαμισμός εμφανίστηκε αρχικά ως απάντηση σε πολλαπλές κρίσεις από το κενό που δημιουργήθηκε από την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και ως εναλλακτική λύση στις κυρίαρχες ιδεολογίες του Ανατολής ή της Δύσης. Συχνά στο πλαίσιο της αποικιοκρατίας, οι ισλαμιστές ηγέτες υποστήριζαν ότι ο έξω κόσμος είχε σκοπό να εκμεταλλευτεί, να ελέγξει ή να καταστρέψει τα μουσουλμανικά εδάφη. Ο μόνος τρόπος για την υπεράσπιση της πίστης ήταν η αντεπίθεση, πολιτικά, κοινωνικά και σωματικά. Ο σύγχρονος ισλαμισμός ξεκίνησε με ένα μικροσκοπικό πυρήνα το 1928, όταν ένας εικοσιδύαχρονος δάσκαλος κινητοποίησε έξι δυσαρεστημένους εργάτες της αιγυπτιακής εταιρείας της Διώρυγας του Σουέζ. Ήταν αρχικά ένα κοινωνικό και θρησκευτικό κίνημα. Αλλά η μικρή ομάδα του Χασάν αλ Μπάννα μεγάλωσε στη Μουσουλμανική Αδελφότητα, το πρώτο λαϊκό ισλαμιστικό κίνημα στον αραβικό κόσμο με περισσότερα από ογδόντα παραρτήματα σε όλο τον κόσμο³⁰. Η Αδελφότητα δημιούργησε το μοντέλο εκκίνησης που αρχικά

²⁹ Wright, R. (2015) *The Islamists: Turmoil and Transformation*. Article, Wilson Center. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://www.wilsoncenter.org/the-islamists-turmoil-and-transformation>

³⁰ <https://www.britannica.com/topic/Islamic-world/The-rise-of-British-colonialism-to-the-end-of-the-Ottoman-Empire>

επικεντρώθηκε στη συγχώνευση του Ισλάμ με δημόσιες υπηρεσίες, όπως σχολεία, κλινικές, συνεταιρισμούς, κοινωνικές λέσχες, φορείς κοινωνικής πρόνοιας και ομάδες θρησκευτικής υποστήριξης.

Η πρώτη φάση κορυφώθηκε τη δεκαετία του 1970, καθώς οι κοσμικές ιδεολογίες απέτυχαν να αποδώσουν. Το σημείο καμπής ήταν ο πόλεμος του 1973, όταν οι Άραβες πολέμησαν για πρώτη φορά στο όνομα του Ισλάμ. Οι Άραβες έχασαν στρατιωτικά, αλλά κέρδισαν πολιτικούς στόχους, όπως την αρχή της γης έναντι ειρήνης. Μέχρι το 1979, το Ισλάμ επαναπροσδιόρισε επίσης την περιφερειακή πολιτική. Η φλογερή επανάσταση του Ιράν συνένωσε τις ετερόκλητες ομάδες κάτω από τη σημαία του Ισλάμ. Με επικεφαλής τον Αγιατολάχ Χομείνι, ο συνασπισμός τερμάτισε τη δυναστική κυριαρχία που χρονολογείται εδώ και περισσότερα από 2.500 χρόνια και στη συνέχεια δημιούργησε τη μοναδική στον κόσμο σύγχρονη θεοκρατία³¹. Για πρώτη φορά από τότε που ιδρύθηκε η πίστη δεκατέσσερις αιώνες νωρίτερα, κληρικοί κυβέρνησαν ένα κράτος. Το Ισλάμ ήταν ξαφνικά και μια σύγχρονη πολιτική εναλλακτική λύση. Η κατάληψη του Μεγάλου Τζαμιού της Σαουδικής Αραβίας από έναν φονταμενταλιστικό πυρήνα αντανάκλασε την αυξανόμενη απόρριψη του εκσυγχρονισμού που βασιζόταν στους δυτικούς τρόπους, ο οποίος είχε αποτελέσει το πρότυπο στη πολλές χώρες από την ανεξαρτησία τους δεκαετίες νωρίτερα. Η ενέργεια αυτή οδήγησε τα καθεστώτα σε όλη την περιοχή να επαναπροσδιορίσουν τον εκσυγχρονισμό με πιο ισλαμικούς όρους. Η μοναρχία της Σαουδικής Αραβίας κλονίστηκε συθέμελα και παραχώρησε μεγαλύτερο έδαφος στους Ουαχαμίτες κληρικούς. Η Αίγυπτος άλλαξε το Σύνταγμα για να διασφαλίσει ότι η Σαρία, ή ο ισλαμικός νόμος, θα αποτελούσε τη βάση όλων των νομοθεσιών.

Η δεύτερη φάση διαδραματίστηκε τη δεκαετία του 1980. Έγινε μάρτυρας της ανόδου του εξτρεμισμού των αυτοκτονιών και της μαζικής βίας. Οι βίαιες τακτικές των θρησκευτικών εξτρεμιστών άρχισαν να επαναπροσδιορίζουν τον σύγχρονο πόλεμο. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, χιλιάδες σουνίτες και από τα είκοσι δύο αραβικά έθνη κατέκλυσαν επίσης στη Νότια Ασία για να αμφισβητήσουν την κατοχή του Αφγανιστάν από τη Σοβιετική Ένωση³². Ήταν η πρώτη σύγχρονη μαχητική τζιχάντ. Πολλοί από αυτούς τους μαχητικούς Άραβες, συμπεριλαμβανομένου του Οσάμα Μπιν Λάντεν, αργότερα στις πατρίδες τους για να ξεκινήσουν τοπικά τζιχάντ.

³¹ <https://www.britannica.com/place/Iran/The-Islamic-republic#ref32188>

³² Bar, S. (2008). (σελ. 28).

Οι μαχητές δικαιολόγησαν τη βία ως απάντηση στην επέμβαση των εξωτερικών δυνάμεων. Η τρίτη φάση σημαδεύτηκε από την άνοδο των ισλαμιστικών πολιτικών κομμάτων τη δεκαετία του 1990. Η προσοχή μετατοπίστηκε από τα όπλα στις κάλπες -ή σε έναν συνδυασμό των δύο. Ισλαμιστές άρχισαν να λειτουργούν μέσα στα πολιτικά συστήματα, χωρίς πλέον να τα σαμποτάρουν τις εξωτερικές επιρροές. Η τέταρτη φάση ξεκίνησε μετά τις επιθέσεις της Αλ Κάιντα στις 11 Σεπτεμβρίου 2001, οι οποίες ήταν τόσο τραυματικές για πολλούς μουσουλμάνους όσο και για τους Αμερικανούς που έγιναν μάρτυρες των επιθέσεων στο Παγκόσμιο Κέντρο Εμπορίου και το Πεντάγωνο. Στον αραβικό κόσμο, εκατοντάδες εκατομμύρια άνθρωποι βρέθηκαν κατηγορούμενοι για έναν άνθρωπο και ένα κίνημα που ούτε γνώριζαν ούτε υποστήριζαν.

Οι μουσουλμάνοι θυματοποιήθηκαν επίσης όλο και περισσότερο, καθώς οι εξτρεμιστές επέκτειναν τις επιθέσεις αυτοκτονίας τους από το Μαρόκο στον Ατλαντικό μέχρι τη Σαουδική Αραβία στον Περσικό Κόλπο. Σχεδόν 3.000 άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους στις 9/11, αλλά οι μαχητές σκότωσαν περισσότερους από 10.000 αδελφούς τους σε βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας και άλλες επιθέσεις κατά την επόμενη δεκαετία. Η εξτρεμιστική στρατηγική απέτυχε. Στα μάτια των Αράβων, οι πολλές μορφές μαχητικότητας αποδείχθηκαν δαπανηρές, μη παραγωγικές και τελικά μη ελκυστικές. Κατά την πρώτη δεκαετία του εικοστού πρώτου αιώνα, η αραβική απάντηση ήταν ένα είδος αντι-τζιχάντ - μια απόρριψη των εξτρεμιστικών κινήματων και τακτικών για την επίτευξη πολιτικών στόχων. Το 2011, οι θορυβώδεις αραβικές εξεγέρσεις πυροδότησαν μια πέμπτη φάση. Ξεκίνησε μετά τις εκδηλώσεις ειρηνικής πολιτικής ανυπακοής στην πιο ασταθή περιοχή του κόσμου. Μέσα σε ένα έτος, ένα κύμα εξεγέρσεων άνοιξε πολιτικό χώρο για μουσουλμανικά κινήματα που αγωνίζονταν για δεκαετίες μόνο και μόνο για να αποκτήσουν πολιτικό λόγο.

Μέχρι το 2012, περισσότερα από πενήντα ισλαμιστικά κόμματα ή κινήματα είχαν κινητοποιήσει δεκάδες εκατομμύρια υποστηρικτές για τις εκλογές σε διάφορες αραβικές χώρες. Κέρδισαν το δικαίωμα να σχηματίσουν κυβερνήσεις στην Αίγυπτο, την Τυνησία και το Μαρόκο. Άλλα συγκεντρώνονταν επίσης στη Συρία, Ιράκ, την Υεμένη, τη Λιβύη και το Κουβέιτ. Συνολικά, αντιπροσώπευαν περισσότερο από το ήμισυ των αραβικών 350 εκατομμυρίων ανθρώπων του αραβικού κόσμου. Ωστόσο, κανένας από τους ισλαμιστές δεν ήταν έτοιμος να κυβερνήσει. Οι περισσότεροι ήταν τόσο έκπληκτοι όσο και οι κυβερνώντες αυτοκράτορες από την ταχύτητα και το εύρος των εξεγέρσεων. Οι ισλαμιστές προσχώρησαν αρχικά για να αποφύγουν τον αποκλεισμό ή την περιθωριοποίηση. Έσπευσαν να αναπτύξουν πρακτικά σχέδια για να

κυβερνήσουν. Καθώς τα ισλαμιστικά κόμματα σημείωσαν καλές επιδόσεις στις εκλογές του 2011 και του 2012, έγιναν και πιο διεκδικητικά και πιο φιλόδοξα. Πολλά από αυτά επέδειξαν μια μεθυστική αλαζονεία, θεωρώντας μια αποκλειστικό δικαίωμα να διαμορφώσουν τη νέα τάξη πραγμάτων. Η άνοδός τους στην εξουσία ήταν, με τη σειρά της, ανησυχητική τόσο για τα κοσμικές ομάδες στο εσωτερικό όσο και για τον έξω κόσμο που συνέχιζε να συνδέει τον ισλαμισμό με φανατισμό³³.

Πρώτον, πολλά πολιτικά κόμματα δεν ασπάστηκαν τη θεοκρατική διακυβέρνηση, ακόμη και όταν πιεζόταν από ισχυρές ισλαμικές ατζέντες ή αξίες. Κανένα από αυτά δεν ήταν μετριοπαθές με τη δυτική έννοια του όρου, αν και μερικά ήταν προοδευτικά σε σχέση με το ισλαμικό πλαίσιο. Δεύτερον, τα περισσότερα από τα πενήντα πολιτικά κόμματα απαρνήθηκαν τις τρομοκρατικές τακτικές, καταδίκασαν τον πολιτικό απολυταρχισμό των παρατάξεων της Αλ Κάιντα για την απαξίωση της πίστης τους και την κάνοντας τη ζωή πιο δύσκολη για τους πιστούς. Τρίτον, το πολιτικό Ισλάμ οριζόταν από ένα όλο και πιο ευρύ φάσμα. Και κανένα όραμα δεν μπορούσε να κυριαρχήσει. Πράγματι, η ποικιλομορφία των ισλαμιστών -όταν οι αυστηρά παρατηρητικοί πιστεύουν μόνο σε ένα αληθινό μονοπάτι προς τον Θεό - ήταν εντυπωσιακή. Οι στόχοι διέφεραν σε μεγάλο βαθμό. οι ισλαμιστές σπάνια μιλούσαν με μια φωνή ακόμη και μέσα στα κινήματα.

Ορισμένα κόμματα, ιδίως στην Αίγυπτο, ήταν στην πραγματικότητα αντίπαλα. Μαζί, δύο ισλαμικά κόμματα κέρδισαν περίπου το 70 τοις εκατό των εδρών στο κοινοβούλιο το 2012 - και στη συνέχεια άρχισαν να αλληλοσκοτώνονται³⁴. Οι συντηρητικοί αξιωματούχοι της Μουσουλμανικής Αδελφότητας περιέγραψαν τους σαλαφιστές αντιπάλους τους ως άπειρους και ακραίοι, ενώ τα μέλη του υπερσυντηρητικού κόμματος των σαλαφιστών είπαν ότι οι Αδελφοί είχαν διακυβεύσει τις ισλαμικές αρχές τους. Τα ισλαμιστικά κόμματα έχουν επιδείξει ακόμη και προθυμία να συνεργαστούν με κοσμικούς και κεντρώους κόμματα, ορισμένα από αυτά ως εταίροι. Αφού κέρδισαν μια πλειονότητα με 41% των λαϊκών ψήφων, το κόμμα Ennahda της Τυνησίας επέλεξε να σχηματίσει νέα κυβέρνηση με δύο κοσμικά κόμματα. Τέταρτον, οι ισλαμιστικές ομάδες δέχθηκαν πιέσεις να δώσουν προτεραιότητα στην πραγματικότητα έναντι της θρησκείας στο αρχές του εικοστού

³³ Wright, R. (2015) (σελ. 5).

³⁴ Ashraf, E. (2014). Egypt's *The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures*, Paper, Carnegie Endowment for International Peace. (σελ. 5) .Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://carnegieendowment.org/2014/07/01/egyptian-muslim-brotherhood-s-failures-pub-56046>

πρώτου αιώνα. Τα ίδια δημογραφικά στοιχεία που συνέβαλαν στις διαμαρτυρίες στους δρόμους κατά των γερασμένων απολυταρχών - πάνω από το 60 τοις εκατό των 350 εκατομμυρίων ανθρώπων του αραβικού κόσμου ήταν ηλικίας κάτω των τριάντα ετών³⁵, τροφοδότησαν και τις εσωτερικές προκλήσεις για τους γηριατρικούς ισλαμιστές ηγέτες. Στις αρχές του εικοστού πρώτου αιώνα, οι δυνάμεις της παγκοσμιοποίησης - από το εμπόριο και τον τουρισμό μέχρι την Internet- επίσης κατέστησαν πιο δύσκολο για τα ισλαμιστικά κόμματα να απομονωθούν από τον υπόλοιπο κόσμο.

Η πέμπτη και τρέχουσα φάση αποδείχθηκε η πιο ταραχώδης. Μετά το 2012, τα πολιτικά κόμματα που ήταν πρόθυμα να εργαστούν εντός των συστημάτων για να δημιουργήσουν μια νέα τάξη πραγμάτων, είτε έχασαν τη δημοτικότητα τους είτε κατέρρευσαν εντελώς. Ταυτόχρονα αλλού, εξτρεμιστές ξερίζωσαν πολιτικά συστήματα εντελώς. Η τάση ουσιαστικά αντιστράφηκε: Οι μετριοπαθείς πολιτικοί αντικαταστάθηκαν όλο και περισσότερο από εξτρεμιστές μαχητές. Στην Τυνησία, το ισλαμιστικό κόμμα αντιμετώπισε επίσης πλήγματα, αν και όχι τόσο σοβαρά. Το Εν Νάχτα κέρδισε την πλειοψηφία στις πρώτες εκλογές του 2011. Σχημάτισε συνασπισμό με δύο κοσμικά κόμματα για να κυβερνήσει ενώ γράφτηκε ένα νέο σύνταγμα. Αλλά δεν κατάφερε να βελτιώσει την οικονομία, να δημιουργήσει θέσεις εργασίας ή να αντιμετωπίσει τα αυξανόμενα ζητήματα ασφάλειας. Τρία χρόνια αργότερα, το 2014, ήρθε δεύτερο στις βουλευτικές εκλογές με τη Νιντάα Τούνες (το Κάλεσμα της Τυνησίας). Το ισλαμιστικό κίνημα επέλεξε να μην κατεβάσει υποψήφιο στις προεδρικές εκλογές, για να αποφύγει την αντιπαράθεση με την Αίγυπτο.

Η πέμπτη φάση καθορίστηκε επίσης από την άνοδο των εξτρεμιστών στη σύγχρονη εποχή. Το Ισλαμικό Κράτος (ISIS) αναπτύχθηκε από την Αλ Κάιντα μεταξύ των σουνιτών στο Ιράκ το 2004. Αλλά έχασε έδαφος αρχής γενομένης από το 2007, αφού μια νέα υποστηριζόμενη από τις ΗΠΑ δύναμη, που ονομάστηκε "Γιοι του Ιράκ", κινητοποίησε τις τοπικές φυλές εναντίον της³⁶. Η αναταραχή που ακολούθησε την εξέγερση της Συρίας το 2011 άνοιξε τελικά χώρο για το ISIS να ριζώσει μεταξύ των σουνιτών στη γειτονική Συρία. Κάτω από την ηγεσία του Αμπού Μπακρ αλ Μπαγκντάντι, το ISIS κατέλαβε μεγάλα κομμάτια του Ιράκ και της Συρίας το 2014 - και ανακήρυξε το νέο Ισλαμικό Κράτος, ένα σύγχρονο χαλιφάτο. Μέχρι το 2015, είχε

³⁵ Wright, R. (2015) (σελ. 7).

³⁶ Wright, R., Berger, J., Braniff, W., Bunzel, C.....Zimmerman, K. (2017), *The Jihadi Threat: ISIS, al-Qaeda, and Beyond*. Publication, Wilson Center. Ανακτήθηκε την 12 Ιαν 22 από το: <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-jihadi-threat-isis-al-qaeda-and-beyond>

επίσης κερδίζει την υποταγή εξτρεμιστικών πολιτοφυλακών στην Αίγυπτο, τη Λιβύη και το Πακιστάν.

Στα ισλαμιστικά κόμματα, οι γυναίκες είδαν λίγα βραχυπρόθεσμα οφέλη, παρόλο που ήταν στην πρώτη γραμμή στις περισσότερες από τις εξεγέρσεις του 2011. Λίγα ισλαμιστικά πολιτικά κόμματα είχαν διαφωτιστικές ή προωθητικές πολιτικές για την προώθηση της ισότητας των φύλων. Στην Αίγυπτο, η Αδελφότητα είχε μια ενεργή Αδελφότητα γυναικών μελών, αλλά αντιτάχθηκε στην ιδέα μιας γυναίκας προέδρου. Τα σαλαφιστικά κόμματα ήταν πιο περιοριστικά. Στην Αίγυπτο, αρνήθηκαν να επιτρέψουν γυναίκες υποψήφιες -που επιβάλλεται από τους εκλογικούς νόμους- να χρησιμοποιούν τις φωτογραφίες τους στην προεκλογική εκστρατεία ή στα ψηφοδέλτια. Επίσης, τάχθηκαν υπέρ του διαχωρισμού των φύλων. Οι γυναίκες τα πήγαν πιο άσχημα σε περιοχές όπου οι εξτρεμιστές είχαν οποιοδήποτε ρόλο. Υπό την κυριαρχία μαχητών όπως το Ισλαμικό Κράτος, οι γυναίκες αναγκάζονταν να φορούν hejab, αποθαρρύνονταν από την εργασία και συχνά διαχωρίζονταν από τους άνδρες. Οι μαχητές του ISIS αναφέρθηκαν ευρέως ότι είχαν αιχμαλωτίσει γυναίκες και κορίτσια, είχαν προβεί σε βιασμούς και αναγκαστικούς γάμους σε γυναίκες στην επικράτεια τους. Όσον αφορά την οικονομία, οι περισσότεροι πολιτικοί ισλαμιστές τάχθηκαν υπέρ μιας ισορροπίας μεταξύ των ελεύθερων αγορών και της λεγόμενης κοινωνικής δικαιοσύνης, η οποία σήμαινε μια πιο δίκαιη κατανομή των πόρων που επί μακρόν κρατούσαν τα αυταρχικά καθεστώτα. Οι πολιτικές προέκυψαν από την ιστορία τους με προσανατολισμό στις υπηρεσίες και τη μαζική υποστήριξη από τη βάση, καθώς και από τις δικές τους εμπειρίες σε μικρές επιχειρήσεις ή επαγγέλματα. Αντίθετα, οι ισλαμιστές εξτρεμιστές βασίστηκαν σε εκβιασμούς, απαγωγές και λύτρα, λαθρεμπόριο, αιχμαλωτισμένες πετρελαϊκές εγκαταστάσεις ή επιχειρήσεις και δωρεές από πλούσιους σαλαφιστές του Κόλπου.

Οι σχέσεις μεταξύ των ισλαμιστικών κομμάτων και του εξωτερικού κόσμου ήταν δύσκολες, ακόμη και όταν ανέχονταν ή συνεργάζονταν μεταξύ τους. Ειδικά για τη Δύση, οι ισλαμιστές θεωρούνταν συχνά ως μια πολιτική δύναμη που ανταγωνιζόταν τους δημοκράτες, τους φιλελεύθερους και τους κοσμικούς πολιτικούς που υποστήριζαν. Για τους ισλαμιστές, η Δύση εθεωρείτο η δύναμη που στήριζε δεκαετίες ή αιώνες αυταρχικής διακυβέρνησης. Όσο πιο σκληρή ήταν η ρητορική του ισλαμιστικού κόμματος, τόσο πιο δύσκολες ήταν οι σχέσεις με τη διεθνή κοινότητα. Όπως η Αλ Κάιντα τις προηγούμενες δεκαετίες, οι εξτρεμιστικές πολιτοφυλακές απέρριψαν ομοιόμορφα τις σχέσεις με τη Δύση και έθεσαν σκόπιμα ως κορυφαίο στόχο

τους ξένους. Το Ισλαμικό Κράτος αποκεφάλισε Αμερικανούς δημοσιογράφους, Βρετανούς εργαζόμενους σε ανθρωπιστικές οργανώσεις και άλλους στη Συρία, δημοσιεύοντας φρικιαστικά βίντεο ως απόδειξη. Πήρε ομήρους δεκάδες Τούρκους διπλωμάτες στο Ιράκ. Οι εκπρόσωποί του και οι ηγέτες του προέβησαν σε εμπρηστικές απειλές κατά του έξω κόσμου, ιδίως της Δύσης, στην προσπάθειά του να δημιουργήσει ένα παγκόσμιο χαλιφάτο.

Κεφάλαιο 4

Τυνησία

Η Τυνησία απέκτησε την ανεξαρτησία της από τη Γαλλία το 1956. Όπως και στην περίπτωση του Μαρόκου και της Αλγερίας, η προέλευση των ισλαμιστικών ομάδων μπορεί να αποδοθεί σε εσωτερικές και διεθνείς συνθήκες κατά τη δεκαετία του 1960 και του 1970. Η Τυνησία αντιμετώπισε παρόμοιες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις, ενώ η κυβέρνησή της αντιμετώπιζε μια αυξανόμενη κρίση νομιμοποίησης. Το τυνησιακό κράτος ελέγχει την επικράτειά του, αλλά εξτρεμιστικές ομάδες που συνδέονται με την Αλ Κάιντα και το Ισλαμικό Κράτος (IS) είναι σε θέση να εξαπολύουν επιθέσεις, εστιάζοντας στον κρατικό μηχανισμό ασφαλείας. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις που επικεντρώνονται στις δυνάμεις ασφαλείας δεν έχουν καταφέρει να κινητοποιήσουν ομάδες πληθυσμού, αλλά η ανασφάλεια που δημιουργούν οι επιθέσεις θέτει σε κίνδυνο σημαντικούς κλάδους όπως ο τουρισμός και συνεπώς την κοινωνικοοικονομική ανάπτυξη. Συνολικά από το 1979 μέχρι το 2022 έχουν σημειωθεί στην χώρα 70 ισλαμιστές τρομοκρατικές επιθέσεις³⁷ με τις 9 από αυτές να είναι πριν το 2011 και την Αραβική Άνοιξη.

Μετά την τυνησιακή επανάσταση του 2011, η χώρα γνώρισε μια έξαρση της εξτρεμιστικής βίας από τις ομάδες που συνδέονται με την Αλ Κάιντα και το ISIS. Με τη βοήθεια διεθνών και περιφερειακών εταίρων, η Τυνησία έχει κάνει βήματα για την αναδιάρθρωση του μηχανισμού ασφαλείας της και έχει δρομολογήσει μια σειρά από προγράμματα σχεδιασμένα για την πρόληψη του βίαιου εξτρεμισμού. Παρά τα μέτρα αυτά, οι ισλαμιστικές ομάδες εξακολουθούν να δρουν και να απειλούν τη σταθερότητα της Τυνησίας, καθώς μεταβαίνει στη δημοκρατία³⁸. Στις 18 Φεβρουαρίου 2022, η κυβέρνηση της Τυνησίας παράτεινε την υφιστάμενη εθνική κατάσταση έκτακτης ανάγκης της χώρας μέχρι τον Δεκέμβριο του 2022³⁹. Το μέτρο είναι σε ισχύ μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις του 2015 στην Τύνιδα, όταν τον Μάρτιο μαχητές του ISIS σκότωσαν 22 ομήρους στο Εθνικό Μουσείο Μπράντο, και τον Ιούνιο, όταν ένοπλος του ISIS σκότωσε 38 τουρίστες στο ξενοδοχείο «Rui Imperial Marhaba» στη Σούσσα. Η κατάσταση έκτακτης ανάγκης επιτρέπει στον υπουργό Εσωτερικών υπουργό και τις

³⁷ <https://data.fondapol.org/en/non-classe-en/islamist-terrorist-attacks-in-the-world-1979-2019-2/>

³⁸ <https://carnegieendowment.org/2018/06/28/insurgency-in-tunisia-s-western-borderlands-pub-76712>

³⁹ <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/experts-react-whats-next-after-tunisian-presidents-parliamentary-freeze/>

δυνάμεις ασφαλείας τη δυνατότητα να απαγορεύουν μεγάλες συγκεντρώσεις, να λογοκρίνουν τα μέσα ενημέρωσης και να επιβάλλουν απαγόρευση κυκλοφορίας.

Μια μελέτη που διεξήχθη από το Τυνησιακό Κέντρο Έρευνας και Μελετών για την Τρομοκρατία⁴⁰ διαπίστωσε ότι το 69% των τζιχαντιστών της Τυνησίας είχαν ταξιδέψει στη Λιβύη για στρατιωτική εκπαίδευση. Τα πορώδη σύνορα της Τυνησίας με τη Λιβύη επέτρεψαν την ελεύθερη ροή όπλων και μαχητών μεταξύ των δύο χωρών. Η κυβέρνηση της Τυνησίας έχει αναγνωρίσει τη σημασία της ενίσχυσης της ασφάλειας των συνόρων για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και έχει κλείσει τα σύνορά της με τη Λιβύη πολλές φορές. Πιο πρόσφατα, μέχρι την 1η Σεπτεμβρίου 2018, τα σύνορα ήταν κλειστά για περισσότερες από έξι εβδομάδες. Οι Τυνησιοί καταδικάζουν ενεργά τον ισλαμικό εξτρεμισμό. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο εσωτερικό της χώρας συχνά ακολουθούνται από μαζικές διαμαρτυρίες ανθρώπων που διαδηλώνουν κατά της βίας και σε ένδειξη αλληλεγγύης προς τα θύματα. Μετά την επίθεση στο Μουσείο Μπάρντο της Τύνιδας που στοίχισε τη ζωή σε 21 τουρίστες και έναν Τυνήσιο υπήκοο στις 18 Μαρτίου 2015, χιλιάδες Τυνησιοί συγκεντρώθηκαν έξω από το Μουσείο φωνάζοντας "Η Τυνησία είναι ελεύθερη! Έξω η τρομοκρατία".

Ο Σεϊφαλλάχ Μπεν Χασίν -ο οποίος το 2000 ίδρυσε την Τυνησιακή Ομάδα Μάχης (TCG), μια τρομοκρατική οργάνωση που είχε χαρακτηριστεί από τις ΗΠΑ ως συνδεδεμένη με την Αλ Κάιντα- αποφυλακίστηκε και ίδρυσε την Ανσάρ αλ-Σαρία στην Τυνησία (AST)⁴¹ μετά την Αραβική Άνοιξη του 2011. Μέχρι το 2012, οι τυνησιακές αρχές είχαν εντοπίσει άλλες δύο ομάδες που συνδέονταν με την Αλ Κάιντα και πραγματοποιούσαν βίαιες επιθέσεις στα βορειοδυτικά της χώρας: την Κατίμπα Ουκμπά ιμπν Ναφί (KUIN)⁴² και την Ταξιαρχία Οκμπά Ιμπν Ναφάα⁴³. Η σχέση μεταξύ αυτών των ομάδων είναι ασαφής. Σύμφωνα με μια έκθεση που δημοσιεύθηκε από το Κέντρο Καταπολέμησης της Τρομοκρατίας στο West Point⁴⁴, είναι πιθανό ότι η KUIN και η AST είναι στην πραγματικότητα διαφορετικά παραρτήματα μιας ενιαίας οντότητας, με την KUIN να είναι υπεύθυνη για τις στρατιωτικές δραστηριότητες και την AST να είναι

⁴⁰ <https://carnegieendowment.org/2018/01/26/potential-jihadi-windfall-from-militarization-of-tunisia-s-border-region-with-libya-pub-75365>

⁴¹ <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/ansar-al-shariah-tunisia>

⁴² <https://jihadintel.meforum.org/identifier/224/uqba-ibn-nafi-battalion>

⁴³ https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=overtime&casualties_type=&casualties_max=&perpetrator=40294

⁴⁴ Gartenstein-Ross, D., Moreng, B. (2015) *Tunisian Jihadism after the Sousse Massacre*. CTCSENTINEL, Volume 8, Issue 10. (σελ. 15) Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://ctc.westpoint.edu/wpcontent/uploads/2015/10/CTCSentinel-Vol8Iss1028.pdf>

υπεύθυνη για τη δημόσια προβολή και τον προσηλυτισμό. Άλλες αναφορές αναφέρουν ότι η ταξιαρχία Οκμπά Ιμπν Ναφάα χρησίμευσε ως η στρατιωτική πτέρυγα της AST μετά τη συγχώνευση των ομάδων στις 14 Ιανουαρίου 2014. Δεν είναι σαφές εάν ή σε ποιο βαθμό η KUIIN διακρίνεται από την Ταξιαρχία Οκμπά Ιμπν Ναφάα.

Η Ανσάρ αλ-Σαρία στην Τυνησία (AST)⁴⁵ ήταν μια σαλαφιστική-τζιχαντιστική μαχητική οργάνωση που ιδρύθηκε το 2011 και συνδύαζε την κοινωνική εργασία, τον προσηλυτισμό και τη βία για να προωθήσει τη σαλαφιστική ιδεολογία και τους στόχους της στην Τυνησία. Η ομάδα στόχευε στην εγκαθίδρυση του νόμου της Σαρία στην Τυνησία και προωθούσε την ιδέα του παγκόσμιου τζιχάντ. Η ομάδα στόχευε την κυβέρνηση και τις Ένοπλες Δυνάμεις της Τυνησίας, χρησιμοποιώντας μια εκστρατεία φιλανθρωπικών έργων “dawa” για να κερδίσει την εμπιστοσύνη των τυνησιακών κοινοτήτων. Από την ίδρυσή της, η AST υποστήριζε την Αλ Κάιντα- ωστόσο, το 2014, πολλοί ηγέτες της AST, συμπεριλαμβανομένου του εκπροσώπου της, Σεϊφεντίν Ραΐς, ορκίστηκαν πίστη στο Ισλαμικό Κράτος. Πολλοί εγκατέλειψαν την ομάδα για να πολεμήσουν στη Συρία. Δεν είναι σαφές αν η ομάδα συνεχίζει να λειτουργεί μυστικά ή αν τα μέλη της έχουν διασκορπιστεί για να ενταχθούν σε άλλες ομάδες τζιχάντ. Η πρώτη τρομοκρατική ενέργεια πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2012: Ο Αμπού Ιγιάντ αλ-Τουνίσι, ο ηγέτης της AST, οργάνωσε ταραχές και λεηλασίες με στόχο την πρεσβεία των ΗΠΑ και ένα κοντινό αμερικανικό σχολείο στην Τύνιδα, μετά την επίθεση στην πρεσβεία των ΗΠΑ στη Βεγγάζη (4 νεκροί, 29 τραυματίες). Η τελευταία ενέργεια εκτελέστηκε τον Ιούλιο 2014: Μαχητές χρησιμοποίησαν τουφέκια και χειροβομβίδες για να επιτεθούν σε Τυνησίους στρατιώτες σε στρατιωτικά σημεία ελέγχου κοντά στα σύνορα της Τυνησίας με την Αλγερία (14 νεκροί, άγνωστοι τραυματίες).

Σύμφωνα με τον Άαρον Ζέλιν του “Washington Institute for Near East Policy”⁴⁶, αφού η κυβέρνηση της Τυνησίας χαρακτήρισε την AST ως τρομοκρατική οργάνωση τον Αύγουστο του 2013, “η πλειονότητα των Τυνησίων που παρέμειναν αναμειγμένοι στον τζιχαντισμό ενώθηκαν με τον ISIS στη Συρία και αργότερα στη Λιβύη”. Ακόμη και πριν από τον χαρακτηρισμό αυτό, η ροή Τυνησίων εκτός της χώρας ήταν τόσο μεγάλη που ο Σεϊφαλλάχ Μπεν Χασίν της AST παραπονέθηκε ότι οι πόλεμοι

⁴⁵. Ανώνυμος (2018) *Ansar al-Shariah (Tunisia)*.” Mapping Militant Organizations Profile, Stanford University. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/ansar-al-shariah-tunisia>

⁴⁶ <https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/tunisias-foreign-fighters>

στη Συρία και το Μάλι "άδειασαν την Τυνησία από τους νέους της". Μέχρι τον Ιούλιο του 2015, περίπου 5.500 Τυνησίοι φέρονται να είχαν ταξιδέψει στη Συρία για να πολεμήσουν, κυρίως με το ISIS, κατά της κυβέρνησης του Μπασάρ αλ Άσαντ. Τον ίδιο μήνα, ο Τυνησίος υπουργός Εσωτερικών Λόφτι Μπεν Τζεντού ανέφερε ότι οι δυνάμεις ασφαλείας είχαν αποτρέψει επιπλέον 8.000 Τυνησίους από το να ταξιδέψουν στη Συρία για να πολεμήσουν. Μέχρι τα τέλη του 2015, περίπου 6.000 Τυνησίοι φέρονται να είχαν ενταχθεί σε τζιχαντιστικές ομάδες στο Ιράκ και τη Συρία⁴⁷.

Σημαντικότερες τρομοκρατικές ενέργειες

Τον Αύγουστο του 2013, οι τυνησιακές δυνάμεις ασφαλείας κατάσχεσαν έναν κατάλογο που φέρεται να είχε καταρτίσει η AST και ο οποίος περιλάμβανε τα ονόματα πολιτικών, αντι-ισλαμιστών εκπροσώπων των μέσων ενημέρωσης και ακαδημαϊκών που επρόκειτο να δολοφονηθούν. Ο κατάλογος ανακαλύφθηκε αφού η AST είχε δολοφονήσει τον Τσόκρι Μπελαϊντ⁴⁸, εξέχον μέλος του αριστερού συνασπισμού Λαϊκό Μέτωπο, τον Φεβρουάριο, και τον πολιτικό Μοχάμεντ Μπραχμί⁴⁹ τον Ιούλιο. Τον Οκτώβριο του 2014, οι δυνάμεις ασφαλείας της Τυνησίας αποκάλυψαν σχέδιο δολοφονίας του Αχμέντ Νετζίμπ Τσέμπι, ηγέτη του κοσμικού Ρεπουμπλικανικού Κόμματος. Η επίθεση φέρεται να επρόκειτο να πραγματοποιηθεί λίγες ημέρες πριν από τις βουλευτικές εκλογές της χώρας.

Η επαρχία Κασερίνη, που βρίσκεται στη βορειοδυτική Τυνησία κατά μήκος των συνόρων με την Αλγερία, έχει γίνει αυτό που ένας αναλυτής αποκάλεσε "άτυπο αρχηγείο" για τις τζιχαντιστικές ομάδες. Τα διαπερατά σύνορα και η τραγική οικονομία της περιοχής δημιουργούν πρόσφορο έδαφος για τη στρατολόγηση εξτρεμιστών. Οι Ένοπλες Δυνάμεις της Τυνησίας μάχονται με ομάδες όπως η Ταξιαρχία Οκμπά Ιμπν Ναφάα, η KUIN και η JAK-T⁵⁰ στην περιοχή και σύμφωνα με έκθεση του "Carnegie Endowment for International Peace" του 2018, τα τελευταία επτά χρόνια 127 ισλαμιστές μαχητές και 118 Τυνησίοι υπάλληλοι ασφαλείας έχουν σκοτωθεί σε μάχες.

⁴⁷ https://www.nytimes.com/interactive/2014/06/12/world/middleeast/the-iraq-isis-conflict-in-maps-photos-and-video.html?_r=0

⁴⁸ <https://www.aljazeera.com/news/2013/2/7/profile-shokri-belaid>

⁴⁹ <https://www.aljazeera.com/news/2013/7/26/protests-after-tunisia-politician-shot-dead>

⁵⁰ (Jund Al Khilafah-Tunisia) <https://www.globalsecurity.org/military/world/para/jak-t.htm>

Τον Ιούλιο του 2014⁵¹, κατά τη διάρκεια μιας από τις μεγαλύτερες τρομοκρατικές επιθέσεις στην περιοχή τα τελευταία χρόνια, περίπου 60 μαχητές της Οκμπα Ιμπν Ναφάα, οπλισμένοι με τουφέκια και χειροβομβίδες με ρουκέτες, επιτέθηκαν σε σημεία ελέγχου του τунησιακού στρατού κοντά στο Τζέμπελ Τσααμπί, το υψηλότερο βουνό της χώρας. Από την επίθεση σκοτώθηκαν 14 Τυνήσιοι στρατιώτες.

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντική βιομηχανία στην Τυνησία. Μόνο τους πρώτους εννέα μήνες του 2013, τα έσοδα από τον τουρισμό εντός της χώρας ξεπέρασαν τα 1,42 δισεκατομμύρια δολάρια. Ταυτόχρονα, είναι επίσης ο κλάδος που είναι πιο ευάλωτος στην τρομοκρατία. Το 2015, η Τυνησία υπέστη δύο μεγάλες επιθέσεις. Το Μάρτιο, μαχητές άνοιξαν πυρ εναντίον τουριστών που ξεφόρτωναν από λεωφορεία μπροστά από το Εθνικό Μουσείο Μπάρντο⁵². Πολλοί από τους τουρίστες ήταν από δύο κρουαζιερόπλοια, το “MSC Splendida” και το “Costa Fascinosa”, τα οποία βρίσκονταν σε λιμάνι έξω από την Τύνιδα. Οι δράστες είχαν αρχικά σχεδιάσει να επιτεθούν στο κοινοβούλιο της Τυνησίας, αλλά επέλεξαν να επιτεθούν στο μουσείο λόγω της ελαφρύτερης ασφάλειάς του. Χωρίς να το γνωρίζουν οι επιτιθέμενοι, οι φρουροί του μουσείου έκαναν διάλειμμα για καφέ. Οι επιτιθέμενοι ακολούθησαν τους τουρίστες που διέφευγαν στο μουσείο και τους πήραν ομήρους, με αποτέλεσμα να προκληθεί τετράωρη πολιορκία του μουσείου από τις δυνάμεις ασφαλείας.

Τελικά, 21 ξένοι τουρίστες από τη Γαλλία, την Ισπανία, την Κολομβία, την Ιταλία, την Ιαπωνία, την Αυστραλία, το Βέλγιο, την Πολωνία, τη Βρετανία και τη Ρωσία σκοτώθηκαν μαζί με έναν Τυνήσιο αστυνομικό. Δύο από τους επιτιθέμενους σκοτώθηκαν, αλλά ένας κατάφερε να διαφύγει. Το ISIS ανέλαβε αμέσως την ευθύνη για την επίθεση, απειλώντας με περισσότερες στο μέλλον. Η κυβέρνηση της Τυνησίας φέρεται να επέρριψε την ευθύνη στον Οκμπα Ιμπν Ναφάα. Η δεύτερη μεγάλη επίθεση πραγματοποιήθηκε τον Ιούνιο, όταν ένοπλος σκότωσε 38 τουρίστες στο ξενοδοχείο “Rui Imperial Marhaba”, που βρίσκεται βόρεια της Σούσσα στο Λιμάνι Ελ Κανταουί⁵³. Ο δράστης ταυτοποιήθηκε αργότερα ως ο Τυνήσιος υπήκοος Seifeddine Rezgui, ο οποίος φέρεται να είχε διασυνδέσεις με την AST. Το ISIS ανέλαβε αργότερα την ευθύνη για την επίθεση.

⁵¹ Herbert, M. (2018) *The Insurgency in Tunisia's Western Borderlands*. Άρθρο. Carnegie Endowment for International Peace. Ανακτήθηκε την 05 Ιαν 22 από

το: <https://carnegieendowment.org/2018/06/28/insurgency-in-tunisia-s-western-borderlands-pub-76712>

⁵² <https://www.nytimes.com/2015/03/19/world/africa/gunmen-attack-tunis-bardo-national-museum.html>

⁵³ <https://www.bbc.com/news/world-africa-33304897>

Κεφάλαιο 5

Λιβύη

Η Λιβύη είναι ένα σχετικά πρόσφατο κράτος που σηματοδοτήθηκε από την ανακήρυξη της ομοσπονδιακής μοναρχίας της Λιβύης στις 24 Δεκεμβρίου 1951, υπό τον βασιλιά Ιντρίς αλ-Σανούσι. Η Συνθήκη Ειρήνης των Παρισίων του 1947 ανάγκασε την Ιταλία να παραιτηθεί από τις αποικίες της⁵⁴, το μέλλον των οποίων έγινε διεθνές ζήτημα. Η ανεξάρτητη Λιβύη, επομένως, προέκυψε από έναν δύσκολο συμβιβασμό μεταξύ διαφορετικών εθνικών φιλοδοξιών και ανταγωνιστικών ξένων συμφερόντων. Η εγκαθίδρυση της μοναρχίας αλ-Σανούσι χρηματοδοτήθηκε έντονα από το Ηνωμένο Βασίλειο και υποστηρίχθηκε από τις Ηνωμένες Πολιτείες εντός ενός φαινομενικά σύγχρονου θεσμικού πλαισίου εμπνευσμένου από τον ευρωπαϊκό συνταγματισμό.

Μετά την ανακάλυψη των μεγαλύτερων κοιτασμάτων υδρογονανθράκων της Αφρικής κυρίως στην ανατολική Λιβύη το 1959, ο ανταγωνισμός για τους φυσικούς πόρους έγινε άλλη μια πηγή εντάσεων. Σε αυτή την ατμόσφαιρα επιδεινωμένων εσωτερικών και εξωτερικών εντάσεων, ένα πραξικόπημα του Κινήματος Ελεύθερων Αξιωματικών το 1969 υπό την ηγεσία του συνταγματάρχη Μουαμάρ αλ Καντάφι αναμόρφωσε ριζικά την πολιτική, την οικονομία και την κοινωνία της Λιβύης, εισάγοντας ένα καθεστώς του οποίου το πρότυπο ήταν ο παναραβικός εθνικισμός του Νάσερ, αν και με μια ερμηνεία που συνέχιζε να συνδέει στενά το Ισλάμ και τον Αραβισμό. Ο Καντάφι άρχισε να κατηγορεί όλους τους πολίτες της Λιβύης που δεν ταυτίζονταν με τους Άραβες, ως όργανα της δυτικής παρέμβασης και ως εχθρούς της αραβικής και σοσιαλιστικής επανάστασης. Η ανακήρυξη της Σάμπχα⁵⁵ το 1977 σηματοδότησε την έλευση της "κοινωνίας των μαζών" ή "Jamahiriyya". Στη συνέχεια, η "μόνιμη επανάσταση" του Καντάφι επιδιώχθηκε μέσω ενός κάθετα οργανωμένου συστήματος "άμεσης δημοκρατίας" που βασιζόταν σε εκτελεστικές λαϊκές επιτροπές που ήταν υπεύθυνες για τα νομοθετικά λαϊκά συνέδρια σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Ο Καντάφι συρρίκνωσε την αστυνομία και τον στρατό λόγω της ιδεολογίας του "Πράσινου Βιβλίου"⁵⁶ που επικεντρώθηκε στη στρατιωτικοποίηση του λαού (al-sha'b

⁵⁴ Treaty of Peace with Italy art. 23, 15 Mar 1950, vol 49, No 747. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%2049/v49.pdf>

⁵⁵ Συνέλευση.

⁵⁶ Gaddafi, M. (1975) *The green book*. Libyan People's Committee, Libya. (σελ. 104). Ανακτήθηκε την 24 Δεκ 21 από το <http://openanthropology.org/libya/gaddafi-green-book.pdf>

al-musalah”: ο ένοπλος λαός). Παραστρατιωτικές δυνάμεις δημιουργήθηκαν για την προσωπική του προστασία. Η επανάσταση του Φεβρουαρίου του 2011 οδήγησε στην κατάρρευση των εναπομεινάντων δυνάμεων της αστυνομίας και του στρατού και προκάλεσε τη δημιουργία μιας πληθώρας στρατιωτικών συμβουλίων που συντόνιζαν ένοπλες ομάδες διάσπαρτες σε ολόκληρη τη χώρα. Μετά τον θάνατο του Καντάφι το 2011, οι πολιτοφυλακές αυτές συνέχισαν να χρησιμοποιούν τα όπλα τους και σύντομα προέκυψε βίαιος ανταγωνισμός για τους τοπικούς πόρους. Η απόφαση των μεταβατικών αρχών να εντάξουν ολόκληρες πολιτοφυλακές στις επίσημες δυνάμεις ασφαλείας και όχι μεμονωμένα άτομα, επικύρωσε μοιραία τις τοπικές στρατιωτικές εξουσίες. Οι εξελίξεις αυτές έθεσαν σε κίνδυνο τις μετέπειτα προσπάθειες των θεσμικών φορέων της Λιβύης να καθιερώσουν το μονοπώλιο στη χρήση βίας και να εγγυηθούν την ασφάλεια. Αυτό τους εμπόδισε να εξασφαλίσουν τον κρατικό έλεγχο των οικονομικών πόρων της χώρας.

Εμπνευσμένες από την Αραβική Άνοιξη στη γειτονική Τυνησία και την Αίγυπτο, οι εξεγέρσεις στη Λιβύη που ξεκίνησαν στις 17 Φεβρουαρίου 2011, πήραν γρήγορα τη μορφή εμφυλίου πολέμου μεταξύ ενόπλων δυνάμεων πιστών στον Καντάφι και επαναστατικών πολιτοφυλακών. Η ανατροπή του καθεστώτος, που σηματοδοτήθηκε από τη λεγόμενη "απελευθέρωση" της Τρίπολης από τις δυνάμεις του Εθνικού Μεταβατικού Συμβουλίου (NTC) στις 28 Αυγούστου 2011, και η τελική δολοφονία του Καντάφι εγκαινίασαν τη στρατιωτική κατάληψη της πρωτεύουσας από ορισμένες εξέχουσες πολιτοφυλακές. Μετά την ήττα για τα ισλαμιστικά κόμματα στις βουλευτικές εκλογές του 2014, αυτά δημιούργησαν ένα αντίπαλο κοινοβούλιο στην Τρίπολη και εξόρισαν το διεθνώς αναγνωρισμένο νομοθετικό σώμα του Συμβουλίου των Αντιπροσώπων από την πρωτεύουσα στο Τομπρούκ. Ακόμη μια άλλη παράταξη, ο Λιβυκός Εθνικός Στρατός (LNA) με επικεφαλής τον στρατηγό Χαλίφα Χάφταρ, κυριάρχησε στην ανατολική περιοχή της χώρας. Αυτή η κυβερνητική διάσπαση επέτρεψε σε ισλαμιστικές ομάδες να δρουν σχεδόν ανεξέλεγκτα και επέτρεψε στη Λιβύη να γίνει κόμβος για το λαθρεμπόριο όπλων, ανθρώπων και ναρκωτικών για την υποστήριξη τρομοκρατικών ομάδων⁵⁷.

Τα Ηνωμένα Έθνη προσπάθησαν να μεσολαβήσουν στη διαμάχη αυτή και να αποτρέψουν τη στρατιωτική κλιμάκωση. Τον Δεκέμβριο του 2015, υπεγράφη στο

⁵⁷ Shaw, M. Mangan, F. (2014). *Illicit Trafficking and Libya's Transition*. Report. USIoP. <https://www.usip.org/sites/default/files/PW96-IllicitTrafficking -and-Libyas-Transition.pdf>

Μαρόκο η Λιβυκή Πολιτική Συμφωνία (LPA)⁵⁸, με την οποία δημιουργήθηκε ένα εννεαμελές Προεδρικό Συμβούλιο (που λειτουργούσε ως οιοονεί αρχηγός του κράτους) και η Δυνάμεις της κυβέρνησης Εθνικής Συμφωνίας (GNA) με 17 μέλη. Εν τω μεταξύ, αφού απέτυχε σε μια απόπειρα πραξικοπήματος κατά της Τρίπολης τον Φεβρουάριο του 2014, ο στρατηγός Χαλίφα Χάφταρ - ένας αυτοαποκαλούμενος αντι-ισλαμιστής που υποστηρίζεται από την Αίγυπτο, τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα (ΗΑΕ) και όλο και περισσότερο από τη Ρωσία - ανακήρυξε τη γέννηση του Λιβυκού Εθνικού Στρατού (LNA), ο οποίος αναγνωρίστηκε τόσο από το Συμβούλιο των Αντιπροσώπων με έδρα το Τομπρούκ όσο και από την κυβέρνηση. Στην παρούσα φάση και μετά από συνεχόμενες συγκρούσεις χωρίς αποτέλεσμα και με αυξημένη την επιρροή ξένων δυνάμεων η χώρα είναι σε αναμονή για εκλογές από τον Δεκέμβριο του 2021⁵⁹.

Η Λιβύη είναι γεμάτη με όπλα από την εποχή του Καντάφι. Επιπλέον, οι διεθνείς χορηγοί των τοπικών ανταγωνιστικών φορέων συνέχισαν να στέλνουν πολεμικό υλικό στη χώρα κατά παράβαση του εμπάργκο όπλων που επέβαλε ο ΟΗΕ το 2011⁶⁰. Η έλλειψη κρατικού μονοπωλίου στη χρήση βίας επέτρεψε την κατάληψη της Τρίπολης τον Νοέμβριο του 2013 από τις πολιτοφυλακές της Μισρατάχ, της Ανσάρ Αλ Σαρία και ένοπλες ομάδες πιστές στη Μουσουλμανική Αδελφότητα⁶¹. Η προσκείμενη στην Αλ Κάιντα, “Ανσάρ Αλ Σαρία” της Λιβύης, η οποία δημιούργησε παραρτήματα σε διάφορες πόλεις της χώρας από το 2012, αλλά αργότερα έχασε την επιρροή της μέχρι που τελικά διαλύθηκε το 2017, προσπάθησε να επιβληθεί τόσο ως παράγοντας ασφαλείας όσο και ως κοινωνική δύναμη. Τα παραρτήματά της οργάνωσαν τον καθαρισμό των δρόμων, φιλανθρωπικές εργασίες και δραστηριότητες για τη νεολαία σε μια προσπάθεια να κερδίσουν τον απλό λαό και να παρουσιαστούν ως μέρος της κοινότητας. Ορισμένα μέλη της Ανσάρ Αλ Σαρία που είχαν εγγραφεί ως "επαναστάτες μαχητές" πριν από την ίδρυση της, έπαιρναν κρατικούς μισθούς λόγω συμμετοχής στον αγώνα για την πτώση του Καντάφι⁶².

⁵⁸ Libyan Political Agreement (2015) UNSMIL. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/Libyan%20Political%20Agreement%20-%20ENG%20.pdf>

⁵⁹ <https://mepc.org/commentary/postponed-libyan-elections>

⁶⁰ https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N11_24558.pdf?OpenElement

⁶¹ Gaub, F. (2013). *Libya: the struggle for security*. Brief. EUISS. Ανακτήθηκε την 20 Ιαν 22 από το: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_25.pdf

⁶² Μετά την πτώση του Καντάφι, το Εθνικό Μεταβατικό Συμβούλιο αποφάσισε να καταγράψει όλους όσοι ισχυρίζονται ότι πολέμησαν εναντίον του καθεστώσ κατά τη διάρκεια της εξέγερσης και να τους εντάξει στο κρατικό μισθολόγιο. Περίπου 250.000 άνδρες ισχυρίστηκαν ότι ήταν επαναστάτες μαχητές,

Η πρώτη θυγατρική οργάνωση του Ισλαμικού Κράτους στη Λιβύη αυτοανακηρύχθηκε στην ανατολική πόλη Ντέρνα στα τέλη του 2014 και αργότερα πυρήνες του Ισλαμικού Κράτους εμφανίστηκαν σε άλλες πόλεις και κωμοπόλεις. Το Ισλαμικό Κράτος ανέλαβε τελικά τον έλεγχο της παράκτιας πόλης της Σύρτης στην κεντρική Λιβύη το 2015 και τη μετέτρεψε στο λιβυκό τους προπύργιο μέχρι που μια στρατιωτική εκστρατεία τους εκτόπισε μια ένα χρόνο αργότερα. Από την αρχή, το Ισλαμικό Κράτος στη Λιβύη περιείχε σημαντικό αριθμό μη Λίβυων τόσο στο επίπεδο ηγεσίας όσο και σε επίπεδο ιεραρχίας. Συνολικά από το 1979 μέχρι το 2022 έχουν σημειωθεί στην χώρα 703 τρομοκρατικές επιθέσεις⁶³ από 32 ισλαμικές τρομοκρατικές οργανώσεις, με μόνο μία από αυτές να είναι πριν το 2012 και την Αραβική Άνοιξη. Παρά ταύτα, το μεγαλύτερο μέρος του λιβυκού πληθυσμού αντιτίθεται σθεναρά στον ισλαμικό εξτρεμισμό και την τρομοκρατία και υποστηρίζει μια συγκεντρωτική λιβυκή κυβέρνηση. Σε αντίθεση με τις προσπάθειες στρατολόγησης του ISIS στο Ιράκ και τη Συρία, όπου η ομάδα επωφελήθηκε από τις αντιπαλότητες μεταξύ σουνιτών και σιιτών, ο αγώνας εξουσίας στη Λιβύη διεξάγεται μεταξύ σουνιτικών ισλαμιστικών ομάδων με έδρα τη Λιβύη, φιλοκυβερνητικών παρατάξεων και συμπαθούντων του ISIS⁶⁴.

Σημαντικότερες τρομοκρατικές ενέργειες

Από το 2011, έχουν εκτελεστεί πολλαπλές τρομοκρατικές επιθέσεις σε πρεσβείες εντός της Λιβύης. Οι μαχητές του ISIS εξαπέλυσαν την άνοιξη του 2015 ένα κύμα επιθέσεων με στόχο τις πρεσβείες των κρατών που συμμετείχαν στις ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις για τη Λιβύη με τη μεσολάβηση του ΟΗΕ. Ως εκ τούτου, οι πρεσβείες της Νότιας Κορέας, της Ισπανίας, της Αλγερίας και του Μαρόκου δέχθηκαν επιθέσεις⁶⁵. Η πρεσβεία της Νότιας Κορέας, ήταν η μόνη πρεσβεία που υπέστη απώλειες όταν δύο Λίβυοι φρουροί σκοτώθηκαν σε πυροβολισμούς. Μαχητές του ISIS έχουν επίσης πλήξει την πρεσβεία της Αιγύπτου και των Εμιράτων, πιθανότατα λόγω της υποστήριξής τους προς την κυβέρνηση του Τομπρούκ, και την πρεσβεία του Ιράν, πιθανότατα λόγω της υποστήριξής του προς το καθεστώς Άσαντ.

ένα αριθμός που πιστεύεται ότι είναι 10 φορές μεγαλύτερος από τον αριθμό όσων πολέμησαν πραγματικά. Οι περισσότεροι από αυτούς τους μισθούς καταβάλλονται έκτοτε.

⁶³ <https://data.fondapol.org/en/non-classe-en/islamist-terrorist-attacks-in-the-world-1979-2019-2/>

⁶⁴ Eljarh, M. (2015) *Islamic State Social Policies Aren't Exactly a Hit With Libyans*. Article, FP. Ανακτήθηκε την 20 Ιαν 22 από το: <https://foreignpolicy.com/2015/06/05/islamic-state-social-policies-arent-exactly-a-hit-with-libyan-libya-derna-child-brides-women/>

⁶⁵ <https://www.ibtimes.co.uk/libya-isis-bomb-explodes-spanish-embassy-tripoli-1497500>

Τον Φεβρουάριο του 2015, το ISIS δημοσίευσε ένα βίντεο που έδειχνε μαχητές να αποκεφαλίζουν 21 Αιγύπτιους Κόπτες Χριστιανούς⁶⁶. Μετά τη δημοσιοποίηση του βίντεο εμφανίστηκαν αναφορές ότι το ISIS είχε απαγάγει επιπλέον 35 Αιγύπτιους χριστιανούς. Αργότερα τον ίδιο μήνα, η λιβυκή αστυνομία ανακάλυψε τα πτώματα επτά Αιγυπτίων χριστιανών που πυροβολήθηκαν στο κεφάλι σε μια παραλία έξω από τη Βεγγάζη. Καμία ομάδα δεν ανέλαβε την ευθύνη για τις δολοφονίες. Στις 19 Απριλίου 2015, το ISIS έδωσε στη δημοσιότητα ένα βίντεο με τον αποκεφαλισμό και τον πυροβολισμό τουλάχιστον 30 χριστιανών της Αιθιοπίας⁶⁷. Μετά τη δημοσιοποίηση του βίντεο ένας ακτιβιστής για τα ανθρώπινα δικαιώματα από την Ερυθραία, δήλωσε ότι το βίντεο είχε υποστεί επεξεργασία, υποστηρίζοντας ότι είχαν σκοτωθεί 64 άτομα, αρκετοί από τους οποίους ήταν Ερυθραίοι.

Στις 11 Σεπτεμβρίου 2012, πολλαπλές εξτρεμιστικές οργανώσεις εξαπέλυσαν συντονισμένη, προμελετημένη επίθεση στο προξενείο των ΗΠΑ στη Βεγγάζη⁶⁸. Αυτές οι εξτρεμιστικές ομάδες περιλάμβαναν την Αλ Κάιντα στο Ισλαμικό Μαγκρέμπ (AQIM), την Ανσάρ Αλ Σαρία στη Λιβύη (ASL), το τάγμα Αμπού Αμπααϊντάχ Ιμπν Τζάρα (UJB), την Αλ Κάιντα στην Αραβική Χερσόνησο (AQAP), την Αλ Κάιντα στο Ιράκ και το Δίκτυο Μοχάμεντ Τζαμάλ (MJN). Οι επιθέσεις ξεκίνησαν λίγο πριν από τις 10:00 μ.μ. της 11ης Σεπτεμβρίου, όταν περίπου 150 ένοπλοι άνδρες απέκλεισαν με φορτηγά με όπλα τους κύριους δρόμους που οδηγούσαν στο προξενείο. Οι επιτιθέμενοι κατέβηκαν στην αποστολή οπλισμένοι με ρουκέτες (RPG) και φορητά όπλα. Οι επιτιθέμενοι έβαλαν φωτιά στα κτίρια του προξενείου, συμπεριλαμβανομένης της "Villa C", του κεντρικού κτιρίου όπου βρίσκονταν ο πρέσβης Κρίστοφερ Στίβενς, ο οποίος απεβίωσε από εισπνοή καπνού στο κτίριο. Γύρω στις 11:30 μ.μ., πυρά όπλων ανάγκασαν τη μικρή ομάδα ασφαλείας της CIA να απομακρυνθεί στο κοντινό παράρτημα. Η αποχώρηση της ομάδας ασφαλείας οδήγησε σε μαζική λεηλασία του προξενείου με περισσότερα από 100 άτομα να εισέρχονται στο συγκρότημα. Αμέσως μετά, ξεκίνησε μια δεύτερη επίθεση στο παράρτημα της CIA. Οι επιθέσεις στο παράρτημα έγιναν σε πολλαπλά κύματα και περιλάμβαναν συνδυασμούς φορητών όπλων, όλμων, εκρηκτικών μηχανισμών και χειροβομβίδων. Η τελευταία και πιο

⁶⁶ <https://www.aljazeera.com/news/2015/2/16/isis-video-shows-christian-egyptians-beheaded-in-libya>

⁶⁷ https://www.nytimes.com/2015/04/20/world/middleeast/isis-video-purports-to-show-killing-of-ethiopian-christians.html?_r=0

⁶⁸ U.S. House of Representatives. (2014) *Investigative Report on the Terrorist Attacks on U.S. Facilities in Benghazi, Libya*. Ανακτήθηκε την 15 Μαρ 22 από το: https://irp.fas.org/congress/2014_rpt/benghazi-hpsci.pdf

θανατηφόρα επίθεση έγινε λίγο μετά τις 5:00 π.μ., όταν από βλήμα όλμου σκοτώθηκαν δύο Αμερικανοί υπάλληλοι ασφαλείας, και τραυματίστηκε άλλος δύο.

Στις 28 Ιανουαρίου 2015, μαχητές του ISIS πυροδότησαν βόμβα σε δρόμο έξω από το ξενοδοχείο Κορίνθια στην Τρίπολη, σκοτώνοντας ακαριαία τρεις φρουρούς⁶⁹. Στη συνέχεια, μαχητές του ISIS εισέβαλαν στο ξενοδοχείο, έπιασαν ομήρους και πυροβόλησαν εναντίον εργαζομένων και πελατών. Τελικά, δύο από τους δράστες σκοτώθηκαν, ένας Τυνήσιος και ένας Σουδανός. Η επίθεση στοίχισε τη ζωή σε πέντε αλλοδαπούς, μεταξύ των οποίων τρεις άνθρωποι από το Τατζικιστάν, ένας από τη Γαλλία και ένας Αμερικανός ιδιωτικός εργολάβος ασφαλείας, μαζί με πέντε Λίβυους φρουρούς. Μετά την επίθεση, το ISIS ανακοίνωσε ότι η επίθεση έγινε ως εκδίκηση για τον θάνατο του ηγέτη της Αλ Κάιντα, Αμπού Άνας αλ-Λίμπι, ο οποίος βρισκόταν υπό κράτηση στις ΗΠΑ.

⁶⁹ <https://www.nytimes.com/2015/01/28/world/middleeast/islamic-state-tripoli-libya-terror-attack.html>

Συμπεράσματα

Μια σημαντική πρόκληση στον τομέα της ειρήνης και της ασφάλειας στην περιοχή είναι ο τρόπος εξασφάλισης διαρκών λύσεων στις συγκρούσεις. Μεγάλο ρόλο προκάλεσε η αναζωπύρωση παλαιών προβλημάτων που θεωρούνταν προηγουμένως επιλυμένα, ή εκείνων που είχαν διαχειρίστηκαν μέχρι ενός σημείου. Επιπλέον, οι καταστάσεις λανθάνουσας σύγκρουσης έχουν είναι γνωστό ότι απειλούν να ξεσπάσουν σε βία. Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλές συγκρούσεις έχουν ενδοκρατικό χαρακτήρα και εκδηλώνονται με τη μορφή εμφυλίων πολέμων ή ένοπλων αγώνων εντός των ορίων του κράτους όπως στην περίπτωση της Λιβύης. Έχουν αρκετά μοναδικά χαρακτηριστικά, που απορρέουν από θρησκευτικές, πολιτιστικές ή εθνοτικές κοινοτικές ταυτότητες, σε συνδυασμό με την εξάρτηση την ικανοποίηση των αναγκών ασφάλειας, κοινοτικής αναγνώρισης και διανεμητικής δικαιοσύνης.

Παρά την ενδοκρατική προέλευση, ωστόσο, οι εσωτερικές συγκρούσεις έχουν την δυναμική να μεταλλάσσονται σε περιφερειακές κρίσεις, καθώς οι αντιμαχόμενες φατρίες διεξάγουν τις επιχειρήσεις τους εντός και εκτός του κράτους. Η πολυπλοκότητα και η δυσεπίλυτη φύση των συγκρούσεων αυξάνεται καθώς εμπλέκονται και άλλοι δρώντες και τα συμφέροντα επεκτείνονται πέραν των τοπικών ορίων. Κατά την ανάπτυξη και εφαρμογή σχεδίων με στόχο την λύση των συγκρούσεων και την εξάλειψη της ισλαμικής τρομοκρατίας είναι επομένως σημαντικό να αναγνωριστεί η πολυπλοκότητα του τοπίου της ασφάλειας που καθιστά αναγκαία την παρέμβαση, και να εξεταστούν ολοκληρωμένες προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση για την αντιμετώπιση των προκλήσεων.

Στο σύγχρονο παγκόσμιο σύστημα, δεν υπάρχουν πολλές εθνικές δυναμικές και προκλήσεις που δεν επηρεάζονται από εξωτερικούς παράγοντες και γεγονότα. Έτσι, αν και υπάρχουν βίαιες συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα στην περιοχή, τα ενδιαφερόμενα μέρη και οι εμπλεκόμενοι σε αυτούς τους πολέμους, τις περισσότερες φορές, προέρχονται από χώρες και πέραν της ηπείρου, όπως είναι χαρακτηριστικά εμφανές στην περίπτωση της Λιβύης

Για τα ισλαμιστικά πολιτικά κόμματα, η κύρια εστίαση μπορεί να είναι η εξεύρεση μιας φόρμουλας επιβίωσης και ανάπτυξης, είτε μέσω προσαρμογής, συμβιβασμού ή επανεφεύρεσης. Η δοκιμασία θα περιλαμβάνει την εξεύρεση αποτελεσματικών λύσεων σε εξουθενωτικά οικονομικά προβλήματα όσο και την προώθηση για πολιτική αλλαγή στις χώρες τους. Η ικανότητά τους να συνυπάρξουν με

κοσμικά κόμματα είναι πιθανό να αμφισβητείται και να δοκιμάζεται συνεχώς. Το ίδιο και η ικανότητά τους να κυβερνούν πραγματικά.

Μεταξύ των εξτρεμιστικών ομάδων, η τύχη του Ισλαμικού Κράτους θα αποτελέσει τον άξονα για τον καθορισμό αν οι φλόγες της μαχητικότητας θα αυξηθούν ή θα μειωθούν. Διαθέτει τον πλούτο -καθώς και τον αμερικανικό εξοπλισμό που κατέλαβε για να διατηρηθεί. Διαθέτει ακόμη επαρκές ανθρώπινο δυναμικό σε εθελοντές, τόσο ντόπιους όσο και ξένους. Οι επιτυχίες της το ήταν μεταδοτικές, ζητώντας πίστη από μακρινούς μαχητικές ομάδες μια χώρα ή μια ήπειρο μακριά. Όμως δεν έχει ακόμη αποδείξει ότι μπορεί αποτελεσματικά να κυβερνήσει, καθιστώντας την μακροπρόθεσμα ευάλωτη στην επιτυχημένη αντίσταση.

Μεγάλο μέρος της αισιοδοξίας που περιέβαλε την έναρξη της Αραβικής Άνοιξης στην Τυνησία είχε ξεθωριάσει. Η αντικατάσταση των παλαιών καθεστώτων με πιο δημοκρατικές κυβερνήσεις ήταν μια δύσκολη διαδικασία. Οι Λίβυοι και οι Τυνησιοί έχουν δει μια σειρά από αλλαγές, αλλά αισθάνονται ότι χρειάζονται πολύ περισσότερες. Οι άνθρωποι είναι συχνά απογοητευμένοι από την έλλειψη προόδου. Η αμφισβητούμενη και, κατά καιρούς, χασομική πολιτική σκηνή της Λιβύης έχει προκαλέσει απογοήτευση στους πολίτες που δεν βλέπουν να ξεκαθαρίζει η κατάσταση.

Ενώ η Λιβύη θεωρείται ως ένα αποτυχημένο κράτος, μια μαύρη τρύπα ή, ακόμη χειρότερα, ένα καταφύγιο για ένοπλες ομάδες και τρομοκρατικές οργανώσεις, η Τυνησία εξακολουθεί να θεωρείται από τους δυτικούς εταίρους της ως ένας ισχυρός και αφοσιωμένος παράγοντας κατά της αστάθειας στην περιοχή. Ωστόσο, είναι εμφανής η επισφαλής κατάσταση που βιώνει η χώρα η οποία έχει πράγματι επενδύσει πολλούς πόρους σε κατασταλτικά μέτρα με στόχο την αντιμετώπιση της απειλής της ασφάλειας των συνόρων και την αποτροπή άλλων αποσταθεροποιητικών επιθέσεων ή της οικονομίας της. Ωστόσο, οι προσπάθειες αυτές αντισταθμίζονται σημαντικά από άλλες εγγενείς δυσκολίες επί τόπου (κυρίως η γεωγραφία των συνόρων), τις πολυάριθμες κοινωνικοοικονομικές προκλήσεις που πρέπει να αντιμετωπιστούν, τις πολιτικές αβεβαιότητες και την απουσία βιώσιμων και νόμιμων εταίρων στην άλλη πλευρά των συνόρων.

Τόσο η Λιβύη όσο και η Τυνησία έχουν ιστορικά συγκεντρωτική πολιτική εξουσία και "επιλεκτικές αναπτυξιακές πολιτικές προς τις παράκτιες περιοχές. Αυτό σημαίνει ότι η λήψη αποφάσεων και η παροχή υπηρεσιών έχουν ήταν πάντα σε μεγάλο βαθμό εξαρτημένες από τις αποφάσεις των πρωτευουσών και την κεντρική (κακή) λειτουργία. Παρομοίως, αλλά με διαφορετικό βαθμό και κίνητρα, και τα δύο

καθεστώτα άφησαν μεγάλες εκτάσεις στην περιφέρεια, με αδύναμες δημόσιες υπηρεσίες και κενά στην παροχή αγαθών, υποδομές και, φυσικά, τμήματα των εθνικών εδαφών υπό την επιρροή των μη κρατικών φορέων/ομάδων. Σε συνδυασμό με την επιδείνωση της ασφάλειας που προκλήθηκε μετά το 2011 τόσο από την κατάρρευση της Λιβύης όσο και από την επανάσταση στην Τυνησία, αυτό οδήγησε σε μια σημαντική εμβάθυνση του χάσματος μεταξύ των πρωτευουσών και των περιφερειακών πόλεων ή προαστίων. Θα πρέπει τώρα να ληφθούν επείγοντα μέτρα για την κατάλληλη αντιμετώπιση αυτών των ανισοτήτων και κενά. Σε αντίθετη περίπτωση, αυτές οι παραμεθόριες περιοχές θα μπορούσαν να ξεφύγουν μόνιμα από την κυβερνητική εξουσία και να γίνουν μόνιμοι κόμβοι αστάθειας, απομονώνοντας έτσι ακόμη περισσότερο τους τοπικούς πληθυσμούς από την εθνική υποστήριξη.

Προτάσεις

Η κρίση η οποία συνεχίζεται, αναδεικνύει τις ελλείψεις στην εκπλήρωση των επαναστατικών φιλοδοξιών της Τυνησίας, αλλά ρίχνει επίσης φως στις δυνατότητες της χώρας. Η επίτευξη της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας που απαιτείται για να αλλάξουν τα πράγματα θα απαιτήσει σημαντική πολιτική και θεσμική ηγεσία από τα πολιτικά κόμματα της Τυνησίας και τις σημαντικές εθνικές οργανώσεις. Για να ξεφύγει από τη στασιμότητα, να ξεπεράσει την οικονομική κρίση και να ενισχύσει τη στήριξη της δημοκρατίας, το κράτος χρειάζεται μια ισορροπημένη οικονομική στρατηγική για την επόμενη δεκαετία. Θα είναι πολιτικά δύσκολο να μειωθεί το δημοσιονομικό έλλειμμα και να μετατοπιστούν οι δαπάνες από την κατανάλωση (π.χ. το υψηλό δημόσιο μισθολόγιο και οι χορηγίες προς τις κρατικές επιχειρήσεις) σε μεσοπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους. Ως εκ τούτου, αυτό θα απαιτήσει είτε μια κυβέρνηση με ισχυρή εντολή που θα είναι πρόθυμη να τα βάλει με την αντιπολίτευση, είτε ένα εθνικό σύμφωνο μεταξύ της κυβέρνησης, της αντιπολίτευσης, των επιχειρήσεων και της κοινωνίας των πολιτών. Στο πλαίσιο μιας στρατηγικής, το τελευταίο θα καθιστούσε επίσης πιο πιθανό ότι θα χρειαστεί διεθνής οικονομική στήριξη για να καλυφθούν τα κενά στον εθνικό προϋπολογισμό της Τυνησίας και να αναδιαρθρωθούν τμήματα του χρέους της χώρας ώστε να απελευθερωθούν πόροι. Για να υπάρξει προοπτική για οικονομική ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς και να κερδηθεί η εμπιστοσύνη των διεθνών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και των επενδυτών, η στρατηγική αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει τη μεταρρύθμιση των ζημιωγόνων κρατικών επιχειρήσεων της χώρας, την πυκνή ζούγκλα των επιχειρηματικών ρυθμίσεων και του δικαστικού συστήματος, καθώς και την αντιμετώπιση του αυξανόμενου προβλήματος της διαφθοράς και της φοροδιαφυγής.

Σε διεθνές επίπεδο, οι ηγέτες της Τυνησίας θα πρέπει να συνεχίσουν να ακολουθούν τη στρατηγική διαφοροποίησης, διατηρώντας παράλληλα στενούς δεσμούς με τους παραδοσιακούς εταίρους. Ο γεωοικονομικός αναπροσανατολισμός της χώρας προς το νότο θα είναι πολύτιμος για το εμπόριο. Ωστόσο, σε στρατηγικούς τομείς όπως η πράσινη οικονομία, τα δεδομένα και η ψηφιοποίηση, η Τυνησία μπορεί κάλλιστα να θελήσει να παραμείνει στην τροχιά της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με τη σειρά της, η Ευρώπη και άλλοι διεθνείς εταίροι θα πρέπει να συνεχίσουν να υποστηρίζουν την κοινωνία των πολιτών της Τυνησίας στις προσπάθειές της να αντιμετωπίσει τις

παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να αγωνιστεί για καθαρή διακυβέρνηση.

Οι άμεσες προκλήσεις της Λιβύης εξακολουθούν να αφορούν την ασφάλεια, την αποσταθεροποιητική επιρροή των πολιτοφυλακών και τη συνεχιζόμενη βία που τροφοδοτείται από την οικονομική κρίση, τους ανταγωνισμούς μεταξύ των ανατολικών και δυτικών περιοχών της χώρας και την πολωμένη και διασπαστική επιρροή των περιφερειακών και διεθνών δυνάμεων. Για να επιλυθούν επιτυχώς τα παραπάνω προβλήματα, πρέπει να τεθεί σε ισχύ μια σειρά μέτρων. Είναι παραπάνω από αναγκαίο να παύσει η εσωτερική σύγκρουση με την προώθηση της οικοδόμησης μιας συνεκτικής αρχιτεκτονικής κρατικής ασφάλειας μέσω σημαντικών μεταρρυθμίσεων στον τομέα της ασφάλειας, συμπεριλαμβανομένης της αποστράτευσης των ένοπλων ομάδων και της επανένταξης ή ενσωμάτωσης μεμονωμένων μαχητών. Πρέπει επίσης να αποφευχθεί ο πολλαπλασιασμός των υπηρεσιών ασφαλείας υπό την ηγεσία ένοπλων ομάδων, καθώς και η επικάλυψη αρμοδιοτήτων και οι ασαφείς γραμμές διοίκησης και ελέγχου.

Θα πρέπει να υποστηριχθούν οι διαπραγματεύσεις για την ενιαία ανανέωση της κρατικής διακυβέρνησης και των χρηματοπιστωτικών και οικονομικών θεσμών, οι οποίες ξεκίνησαν στο πλαίσιο του Φόρουμ Πολιτικού Διαλόγου της Λιβύης. Πρόσθετη στήριξη θα πρέπει να δοθεί στη διοργάνωση μελλοντικών δημοκρατικών εκλογών και σε μια πιο περιεκτική διαδικασία για τη σύνταξη νέου συντάγματος. Πρέπει να μειωθούν οι αρνητικές επιρροές εσωτερικών και εξωτερικών δυνάμεων στη μετάβαση της χώρας. Οι εξωτερικές δυνάμεις έχουν υποστηρίξει διάφορες φατρίες έναντι άλλων για προσωπικό όφελος. Αυτό είχε αποδιοργανωτική επίδραση στη Λιβύη, παρεμποδίζοντας τη λειτουργία της κεντρικής κυβέρνησης και προωθώντας εδαφικές και ιδεολογικές απόψεις. Οι εξωτερικοί παράγοντες θα πρέπει να δεσμευτούν ότι δεν θα θέσουν πλέον σε κίνδυνο τις συνθήκες διαλόγου που αποκαταστάθηκαν πρόσφατα και οι οποίες θέτουν τους τοπικούς φορείς σε ισότιμη βάση.

Τέλος η χώρας μας θα πρέπει να διατηρήσει τις επαφές με τη Λιβύη και την Τυνησία, αυξάνοντας την συμμετοχή της στους Διεθνείς οργανισμούς και στις προσπάθειες οι οποίες πραγματοποιούνται για την επίλυση των προβλημάτων που ταλανίζουν τις δύο αυτές χώρες, χωρίς να απορρίπτει και την επέκταση σε γειτονικές χώρες καθώς η περιοχή θα μπορούσε να παραλληλιστεί με μία σειρά από ντόμινο τα οποία διατρέχουν τα σύνορα και οι εξελίξεις επηρεάζουν άμεσα και αποτελεσματικά όχι μόνο τη χώρα που ξεκινάει αλλά και όλες τις ενδιάμεσες.

Παράρτημα

Πηγές

Νόμοι Διαταγές Κανονισμοί

Treaty of Peace with Italy art. 23, 15 Mar 1950, vol 49, No 747. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://treaties.un.org/doc/publication/unts/volume%2049/v49.pdf>

UK. (2000) Public General Acts. *Terrorism Act 2000*. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2000/11/section/1#commentary-c16756551>

US. (2015) Code Title 18, 113B. *Terrorism 2331*. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://uscode.house.gov/browse/prelim@title18&edition=prelim>

Ιστοσελίδες

<https://carnegieendowment.org/2018/01/26/potential-jihadi-windfall-from-militarization-of-tunisia-s-border-region-with-libya-pub-75365>

<https://carnegieendowment.org/2018/06/28/insurgency-in-tunisia-s-western-borderlands-pub-76712>

<https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/ansar-al-shariah-tunisia>

<https://data.fondapol.org/en/non-classe-en/islamist-terrorist-attacks-in-the-world-1979-2019-2/>

<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/245/58/PDF/N1124558.pdf?OpenElement>

<https://jihadintel.meforum.org/identifier/224/uqba-ibn-nafi-battalion>

<https://mepc.org/commentary/postponed-libyan-elections>

<https://www.aljazeera.com/news/2013/2/7/profile-shokri-belaid>

<https://www.aljazeera.com/news/2013/7/26/protests-after-tunisia-politician-shot-dead>

<https://www.aljazeera.com/news/2015/2/16/isil-video-shows-christian-egyptians-beheaded-in-libya>

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/menasource/experts-react-whats-next-after-tunisian-presidents-parliamentary-freeze/>

<https://www.bbc.com/news/world-africa-33304897>

<https://www.britannica.com/place/Iran/The-Islamic-republic#ref32188>

<https://www.britannica.com/topic/Islamic-world/The-rise-of-British-colonialism-to-the-end-of-the-Ottoman-Empire>

<https://www.globalsecurity.org/military/world/para/jak-t.htm>

<https://www.ibtimes.co.uk/libya-isis-bomb-explodes-spanish-embassy-tripoli-1497500>

<https://www.nytimes.com/2015/01/28/world/middleeast/islamic-state-tripoli-libya-terror-attack.html>

<https://www.nytimes.com/2015/03/19/world/africa/gunmen-attack-tunis-bardo-national-museum.html>

https://www.nytimes.com/2015/04/20/world/middleeast/isis-video-purports-to-show-killing-of-ethiopian-christians.html?_r=0

https://www.nytimes.com/interactive/2014/06/12/world/middleeast/the-iraq-isis-conflict-in-maps-photos-and-video.html?_r=0

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?chart=overtime&casualties_type=&casualties_max=&perpetrator=40294

<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/tunisia-foreign-fighters>

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

Ανώνυμος (2018) *Ansar al-Shariah (Tunisia)*. Mapping Militant Organizations Profile, Stanford University. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/ansar-al-shariah-tunisia>

Adams, A., Winthrop, R. (2011), *The Role of Education in the Arab Revolutions*. Brookings Institution. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <http://www.brookings.edu/research/opinions/2011/06/10-arab-world-education-winthrop>

Ardic, N. (2012). *Understanding the Arab Spring: Justice, Dignity, Religion and International Politics*, Afro Eurasian Studies, Vol. 1, Issue 1. Ανακτήθηκε την 20 Ιαν 22 από το: <http://www.trinityhistory.org/Glob/PDFS/understanding%20arab%20spring.pdf>

Ashraf, E. (2014) *Egypt's The Egyptian Muslim Brotherhood's Failures*, Paper, Carnegie Endowment for International Peace. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://carnegieendowment.org/2014/07/01/egyptian-muslim-brotherhood-s-failures-pub-56046>

Bar, S. (2004). *The Religious Sources of Islamic Terrorism* American Civil Liberties Union Policy Review. Ανακτήθηκε την 01 Ιαν 22 από το: https://www.aclu.org/sites/default/files/field_document/ACLURM001331.pdf

Chalcraft, J. (2015) *The Arab uprisings of 2011 in historical perspective*. Oxford University Press. Ανακτήθηκε την 13 Ιαν 22 από το: <http://eprints.lse.ac.uk/65449/>

Delacoura, K. (2012). *The 2011 uprisings in the Arab Middle East: political change and geopolitical implications*. International Affairs. Ανακτήθηκε την 04 Ιαν 22 από το: http://www.brooklyn.cuny.edu/web/aca_socialsciences_polisci/150422_IA_Comps_2011-Uprisings-Arab-Middle-East.pdf

Elder, S. (2010). *Global Employment Trends for Youth*. Geneva: ILO. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---emp_elm/---trends/documents/publication/wcms_143349.pdf

Eljarh, M. (2015) *Islamic State Social Policies Aren't Exactly a Hit With Libyans*. Article, FP. Ανακτήθηκε την 20 Ιαν 22 από το:

<https://foreignpolicy.com/2015/06/05/islamic-state-social-policies-arent-exactly-a-hit-with-libyan-libya-derna-child-brides-women/>

EU. (2017) Directive *Combating Terrorism*. European Parliament and of the Council. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX %3A32017L0541](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017L0541)

Gaddafi, M. (1975) *The green book*. Libyan People's Committee, Libya. Ανακτήθηκε την 24 Δεκ 21 από το <http://openanthropology.org/libya/gaddafi-green-book.pdf>

Gartenstein-Ross, D., Moreng, B. (2015) *Tunisian Jihadism after the Sousse Massacre*. CTCSENTINEL, Volume 8, Issue 10. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://ctc.westpoint.edu/wpcontent/uploads/2015/10/CTCSentinel-Vol8Iss1028.pdf>

Gaub, F. (2013). *Libya: the struggle for security*. Brief. EUISS. Ανακτήθηκε την 20 Ιαν 22 από το: https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_25.pdf

Gelvin, L. (2012) *The Arab uprisings: what everyone needs to know*. New York: Oxford University Press. Ανακτήθηκε την 01 Ιαν 22 από το: https://archive.org/details/arabuprisingswha0000_gelv/page/44/mode/2up

Herbert, M. (2018) *The Insurgency in Tunisia's Western Borderlands*. Άρθρο. Carnegie Endowment for International Peace. Ανακτήθηκε την 05 Ιαν 22 από το: <https://carnegieendowment.org/2018/06/28/insurgency-in-tunisia-s-western-borderlands-pub-76712>

Idris, I. (2016). *Analysis of the Arab Spring*. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://gsdrc.org/publications/analysis-of-the-arab-spring/>

League of Arab States. (2000). *The Arab Convention for the Suppression of Terrorism*. Ανακτήθηκε την 15 Ιαν 22 από το: https://www.unodc.org/images/tldb-f/convarab_terrorism.en.pdf

Libyan Political Agreement (2015) UNSMIL. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://unsmil.unmissions.org/sites/default/files/Libyan%20Political%20Agreement%20-%20ENG%20.pdf>

OHCHR. (2008) Fact Sheet No. 32: *Terrorism and Counterterrorism*. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://www.ohchr.org/en/publications/fact-sheets/fact-sheet-no-32-terrorism-and-counter-terrorism>

Quamar, M. (2017). *Islamism and Political Challenges in the Middle East*, India Quarterly, Vol. 73, No. 2. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: [https://www.jstor.org/stable/48505313?](https://www.jstor.org/stable/48505313?readnow=1&refreqid=excelsior%3A907915299a00c3e1cdc18fae8e8b3731&seq=1)

[readnow=1&refreqid=excelsior%3A907915299a00c3e1cdc18fae8e8b3731&seq=1](https://www.jstor.org/stable/48505313?readnow=1&refreqid=excelsior%3A907915299a00c3e1cdc18fae8e8b3731&seq=1)

Rapoport David C., «*The Four Waves of Rebel Terror and September 11*», Anthropoetics - The Journal of Generative Anthropology, Volume VIII, number 1 (Spring/Summer 2002). Ανακτήθηκε την 15 Ιαν 22 από το <http://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>

Salih, K. (2013). *The Roots and Causes of the 2011 Arab Uprisings*, Arab Studies Quarterly, Vol. 35: Issue 2. Ανακτήθηκε την 12 Ιαν 22 από το: [https://www.jstor.org/stable/10.](https://www.jstor.org/stable/10.13169/arabstudquar.35.2.0184#metadata_info_tab_contents)

[13169/arabstudquar.35.2.0184#metadata_info_tab_contents](https://www.jstor.org/stable/10.13169/arabstudquar.35.2.0184#metadata_info_tab_contents)

Shaw, M. Mangan, F. (2014). *Illicit Trafficking and Libya's Transition*. Report. USIoP. <https://www.usip.org/sites/default/files/PW96-IllicitTrafficking-and-Libyas-Transition.pdf>

UN. (1995) Resolution Adopted by the General Assembly, *Measures to Eliminate International Terrorism*. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N95/768/19/PDF/N9576819.pdf?OpenElement>

UN. (2004) Security Council resolution 1566. *Threats to international peace and security caused by terrorist acts*. Ανακτήθηκε την 18 Ιαν 22 από το: <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/security-council-resolution-1566-2004-on-threats-to-international-peace-and-security-caused-by-terrorist-acts/>

UN ESCWA (2014). *Arab Middle Class: Measurement and Role in Driving Change*. UN Beirut. Ανακτήθηκε την 12 Ιαν από το: https://www.unescwa.org/sites/www.unescwa.org/files/publications/files/e_escwa_edgd_14_2_e.pdf

U.S. House of Representatives. (2014) *Investigative Report on the Terrorist Attacks on U.S. Facilities in Benghazi, Libya*. Ανακτήθηκε την 15 Μαρ 22 από το: https://irp.fas.org/congress/2014_rpt/benghazi-hpsci.pdf

Winckler, O. (2013). *The "Arab Spring": Socioeconomic Aspects* (Journal Essay) Middle East Policy Council, Volume XX: No. 4. Ανακτήθηκε την 12 Ιαν από το: <http://www.mepc.org/journal/middle-east-policy-archives/arab-spring-socioeconomic-aspects>

Wright, R. (2015) *The Islamists: Turmoil and Transformation*. Article, Wilson Center. Ανακτήθηκε την 14 Ιαν 22 από το: <https://www.wilsoncenter.org/the-islamists-turmoil-and-transformation>

Wright, R., Berger, J., Braniff, W, Bunzel, C.....Zimmerman, K. (2017), *The Jihadi Threat: ISIS, al-Qaeda and Beyond*. Publication, Wilson Center. Ανακτήθηκε την 12 Ιαν 22 από το: <https://www.wilsoncenter.org/publication/the-jihadi-threat-isis-al-qaeda-and-beyond>